

На основу члана 38. став 1. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18),

Влада усваја

СТРАТЕГИЈУ

заштите података о личности за период од 2023. до 2030. године

1. УВОД

Влада Србије донела је 2010. године, Стратегију заштите података о личности, која је објављена у „Службеном гласнику РС” број 58/10 (у даљем тексту: Стратегија из 2010. године), као први плански документ којим је у области заштите података о личности утврђен стратешки правац деловања и спровођења јавних политика. Стратегијом из 2010. године утврђена су кључна начела заштите података о личности, општи и посебни циљеви активности у овој области, као и институционални оквир за спровођење заштите података о личности. Стратегијом из 2010. године је, такође, било предвиђено да ће, у року од 90 дана од дана објављивања, Влада Србије донети акциони план за њено спровођење, са дефинисаним активностима, очекиваним ефектима, носиоцима конкретних задатака и роковима за извршење задатака и да ће, да би се обезбедила њена пуна примена, формирати посебно радно тело које ће надзирати обезбеђење услова и спровођење те стратегије и акционог плана, вршити координацију државних органа у циљу ефикасног функционисања система заштите података о личности, извештавати надлежне органе о спровођењу Стратегије и уоченим проблемима при њеној реализацији и иницирати измену Стратегије, у складу са новонасталим потребама и уоченим недостацима. Акциони план за спровођење Стратегије из 2010. године, међутим, није донет, нити је формирано посебно радно тело за њено спровођење, што је за резултат имало изостајање очекиваних ефеката тог документа у деценији која је иза нас, посебно имајући у виду чињеницу да се ради о временском периоду у коме је, како у домаћем, тако и у међународном окружењу, дошло до динамичних промена у погледу технологије и обима обраде података о физичким лицима.

1.1. Иницијатива за доношење стратегије

Наведено представља кључни разлог због кога је Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности (у даљем тексту: Повереник) покренуо иницијативу за иновирање јавне политике у области заштите података о личности, коју је Министарство правде, као надлежни предлагач у смислу члана 29. став 1. Закона о планском систему („Службени гласник РС” број 30/18) прихватило, па се приступило изради нове стратегије, за период до 2030. године.

1.2. Учесници у изради Стратегије заштите података о личности за период од 2023-2030. године (у даљем тексту: Стратегија):

У изради Стратегије учествују:

- Кабинет председника Владе;
- Министарство правде које је, поред осталог, надлежно за припрему прописа о заштити података о личности;
- Повереник, који је надлежан да врши надзор и обезбеђује примену Закона о заштити података о личности, као и да обавља друге послове одређене тим законом;
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања;
- Министарство унутрашњих послова;
- Министарство културе;
- Министарство државне управе и локалне самоуправе;
- Министарство просвете;
- Министарство унутрашње и спољне трговине;
- Министарство информисања и телекомуникација;
- Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре;
- Министарство привреде;
- Министарство здравља;
- Министарство финансија;
- Министарство финансија - Пореска управа;
- Министарство финансија – Управа царине;
- Централни регистар обавезног социјалног осигурања;
- Републички секретаријат за јавне политике;
- Канцеларија за информационе технологије и електронску управу;
- Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут”;
- Народна банка Србије;
- Управни суд;
- Прекршајни судови;
- Врховно јавно тужилаштво;
- Градска управа Града Београда;
- Правосудна академија;
- Привредна комора Србије;
- организације цивилног друштва.

2. ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ И ПРАВНИ ОКВИР РЕЛЕВАНТАН ЗА СТРАТЕГИЈУ

2.1. Плански документи

Стратегија је припремљена у складу са другим планским документима, односно програмима планирања и координације јавних политика. Документа јавних политика која су узета у обзир током припреме стратегије су:

- 1) Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године („Службени гласник РС”, бр. 42/21 и 9/22);

Стратегијом реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године утврђени су циљеви, мере и активности који треба да допринесу побољшању правног и организационог оквира јавне управе, њених институционалних, организационих и кадровских капацитета, као и омогућавање стварања организационе културе окренуте грађанима. Наведена стратегија од значаја је за даљи развој стручне службе Повереника као независног државног органа, што ће допринети и остварењу циљева утврђених овом стратегијом.

2) Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020-2025. године („Службени гласник РС”, број 96/19);

Заштита података о личности је уско повезана са развојем вештачке интелигенције, имајући у виду да је један од изазова које развој технологије вештачке интелигенције доноси управо спречавање злоупотребе те технологије и проналажење баланса између њене употребе и обезбеђивања услова за заштиту приватности.

3) Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године („Службени гласник РС”, број 21/20);

Мисија Стратегије развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године односи се на унапређење система којим се остварују веће дигиталне вештине грађана развојем рачунарског размишљања, пружањем вештина које су потребне за свакодневни живот и развој успешне каријере у дигиталној економији, као и пружањем услова за даље унапређивање знања и вештина ИКТ стручњака. Саставни део тог система чини и познавање материје која се односи на заштиту података о личности, што је посебно назначено у вези са електронском трговином и образовањем.

4) Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године („Службени гласник РС”, број 86/21);

Овом стратегијом уређује се развој информационог друштва и електронске управе у служби грађана и привреде који се, између осталог, реализује кроз различите механизме информационе безбедности грађана, јавне управе и привреде и заштиту података о личности. Примена нових технолошких решења који унапређују информационо друштво утичу на начин обраде података о личности и креирање нових скупова података који се морају обрађивати у складу са законом уз примену међународних стандарда којима се уређују технички и организациони механизми заштите.

5) Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године („Службени гласник РС”, број 47/21);

Овом стратегијом је предвиђено да је за адекватно спречавање насиља према женама и насиља у породици неопходно да се креирају политике засноване на чињеницама, те да је стога прикупљање систематских и упоредивих података из свих доступних и релевантних административних извора од кључног значаја. У Републици Србији се прикупљају различити административни подаци о насиљу према женама и насиљу у породици, које прикупљају државни органи и институције који су укључени у систем превенције и заштите од насиља – Министарство унутрашњих послова, судови, јавна тужилаштва, Министарство правде, Министарство за рад, запошљавање, борачка и

социјална питања, Министарство здравља и др. Административни подаци се воде у оквиру одвојених система укључених у превенцију и заштиту од насиља и прилагођени су потребама и надлежностима појединачних система, а предвиђено је и успостављање јединствене централизоване евиденција случајева насиља у породици, што подразумева обраду података о личности који се односе како на починиоца акта насиља, тако и на жртву.

6) Стратегија за борбу против високотехнолошког криминала за период 2019-2023. године („Службени гласник РС”, број 71/18);

Високотехнолошки криминал је уско повезан са злоупотребом података о личности као и трговином истима, те борба против високотехнолошког криминала укључује и заштиту података о личности.

7) Стратегија заштите потрошача за период 2019-2024. године („Службени гласник РС”, број 93/19);

Стратегијом заштите потрошача за период 2019-2024. године се посебно таргетира електронска трговина која изискује посебне мере како би се успоставили механизми за њено праћење и повећала информисаност потрошача и трговаца о евентуалним замкама, али и правилима у обављању оваквог вида трговине, које укључују и аутоматску обраду података о личности и примену мера заштите.

8) Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године („Службени гласник РС”, број 44/20);

Увођење области инвалидитета у јавне политике, како је предвиђено наведеном стратегијом, подразумева примену одговарајућих аналитичких, образовних и саветодавних техника, као што су евидентирање и прикупљање релевантних података, што у највећој мери подразумева обраду посебних врста података о личности за које је Законом о заштити података о личности предвиђен посебан (рестриктиван) режим обраде.

9) Стратегија интегрисаног управљања границом у Републици Србији за период 2022 – 2027. године („Службени гласник РС”, број 89/22);

Овом стратегијом жели се постићи ефикасна примена интегрисаног управљања границом у складу са стандардима и правним прописима Европске уније (у даљем тексту: ЕУ), којом је обезбеђено несметано кретање људи и робе уз подизање свеукупне унутрашње и европске безбедности. С тим у вези врши се обрада различитих података и информација, укључујући и податке о личности (повезивање релевантних база података, размена информација и сарадња са државама чланицама, агенцијама ЕУ и другим међународним организацијама).

2.2. Међународни документи

Приликом израде стратегије вођено је рачуна о процесима европских интеграција и оквиром којим ЕУ мери напредак држава кандидата у области заштите података о личности, тако да су разматрани и кључни међународни акти, и то:

1) Међународни пакт о грађанским и политичким правима (Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 7/71);

Одредбама члана 17. Међународног пакта о грађанским и политичким правима утврђено је да нико не може бити предмет самовољних или незаконитих мешања у његов приватни живот, у његову породицу, у његов стан или његову преписку, нити незаконитих повреда нанесених његовој части или његовом угледу, као и да свако лице има право на заштиту закона против оваквих мешања или повреда.

2) Конвенција Уједињених нација о правима детета (Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета – „Службени лист СФРЈ - Међународни уговори”, број 15/90 и „Службени лист СРЈ - Међународни уговори”, бр. 4/96 и 2/97);

Одредбама члана 16. Конвенције Уједињених нација о правима детета утврђено је да ни једно дете не сме бити изложено самовољном или незаконитом мешању у његов приватни и породични живот, дом или личну преписку, незаконитим нападима на његову част и углед, као и да дете има право на заштиту закона од таквог мешања или напада.

3) Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода „Службени лист СЦГ – Међународни уговори” бр. 9/03, 5/05 и 7/05 – исправка и „Службени гласник РС – Међународни уговори” бр. 12/10 и 10/15);

Одредбама члана 8. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода утврђено је: да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке; да се јавне власти неће мешати у вршење тог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.

4) Конвенција о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података (Закон о потврђивању Конвенције о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података, „Службени лист СРЈ - Међународни уговори”, број 1/92, „Службени лист СЦГ - Међународни уговори”, број 11/05 - др. закон и „Службени гласник РС - Међународни уговори”, бр. 98/08 - др. закон, 12/10 и 4/20);

Конвенцијом о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података се сваком физичком лицу на територији сваке стране уговорнице гарантује поштовање његових основних права и слобода, а нарочито његовог права на приватност без обзира на његову националну припадност или на место становања.

5) Уредба (ЕУ) 2016/679 Европског парламента и Савета од 27. априла 2016. о заштити физичких лица у односу на обраду података о личности, и о слободном кретању таквих података и о стављању Директиве 95/46/ЕЗ ван снаге (у даљем тексту: Општа уредба о заштити података);

Општом уредбом о заштити података ЕУ је успоставила правни оквир за обраду података о личности. Ова општа уредба обавезујућа је за све државе чланице ЕУ и непосредно се примењује.

6) Директива 2016/680 Европског парламента и Савета о заштити појединаца у вези са обрадом података о личности од стране надлежних органа у сврхе спречавања, истраге, откривања или прогона казnenих дела или извршавања кривичних санкција (у даљем тексту: Полицијска директива);

Полицијском директивом ЕУ је утврдила циљ који је потребно остварити у погледу заштите физичких лица у вези са обрадом података о личности коју врше надлежни органи у сврхе спречавања, истраге и откривања кривичних дела, гоњења учинилаца кривичних дела или извршења кривичних санкција и слободног протока таквих података. Све државе чланице ЕУ обавезне су да своје прописе ускладе са Полицијском директивом.

2.3. Национални закони

Током припреме Стратегије анализирали су закони од значаја за област заштите података о личности, и то:

1) Закон о потврђивању Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије, са друге стране („Службени гласник РС - Међународни уговори”, број 83/08);

Чланом 81. Закона о потврђивању Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије, са друге стране. Република Србија се обавезала да усклади своје законодавство које се односи на заштиту личних података са комунитарним законодавством и осталим европским и међународним прописима о приватности, као и да формира независно надзорно тело са довољно финансијских и људских ресурса како би ефикасно надзирала и гарантовала примену националног законодавства о заштити личних података.

2) Закон о заштити података о личности („Службени гласник РС”, број 87/18 – у даљем тексту: ЗЗПЛ);

Наведеним законом уређује се право на заштиту физичких лица у вези са обрадом података о личности и слободни проток таквих података, начела обраде, права лица на које се подаци односе, обавезе руковалаца и обрађивача података о личности, кодекс поступања, пренос података о личности у друге државе и међународне организације, надзор над спровођењем овог закона, правна средства, одговорност и казне у случају повреде права физичких лица у вези са обрадом података о личности, као и посебни случајеви обраде. Овим законом се, такође, уређује и право на заштиту физичких лица у вези са обрадом података о личности коју врше надлежни органи у сврхе спречавања, истраге и откривања кривичних дела, гоњења учинилаца кривичних дела или извршења кривичних санкција, укључујући спречавање и заштиту од претњи јавној и националној безбедности, као и слободни проток таквих података. Законом о заштити података о личности утврђено је и да одредбе посебних закона које се односе на заштиту података о личности морају бити у складу са тим законом.

3) Закон о инспекцијском надзору („Службени гласник РС”, бр. 36/15, 44/18 - др. закон и 95/18);

Закон о инспекцијском надзору је битан за област заштите података о личности у делу који се тиче инспекцијског надзора над применом ЗЗПЛ-а, који се спроводи применом ЗЗПЛ-а и сходном применом закона којим се уређује инспекцијски надзор. Такође, ЗЗПЛ-ом је прописано је да се у поступку по притужби коју може поднети лице које сматра да је обрада података о његовој личности извршена супротно одредбама ЗЗПЛ-а сходно примењују одредбе закона којим се уређује инспекцијски надзор у делу који се односи на поступање по представкама.

4) Закон о прекршајима („Службени гласник РС”, бр. 65/13, 13/16, 98/16 - УС, 91/19, 91/19 - др. закон и 112/22 - УС);

Материја уређена Законом о прекршајима: услови за прекршајну одговорност, услови за примену прекршајних санкција, прекршајни поступак и др, од значаја је за примену казних одредби Закона о заштити података о личности, којима су утврђени случајеви у којима ће се казнити за прекршај руковаца, односно обрађивач.

5) Закон о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр. 18/16, 95/18 - аутентично тумачење и 2/23 - УС);

У вршењу својих овлашћења у области заштите података о личности Повереник поступа у складу са наведеним законом, ако ЗЗПЛ-ом није другачије одређено.

6) Закон о управним споровима („Службени гласник РС”, број 111/09);

Право на судску заштиту против одлуке Повереника, донете у складу са ЗЗПЛ-ом, остварује се подношењем тужбе за покретање управног спора у складу са Законом о управним споровима.

7) Кривични законик („Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05-исправка, 107/05-исправка, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19);

Кривични законик је од значаја за заштиту података о личности јер је тим законом, поред осталог, утврђено кривично дело неовлашћено прикупљање личних података и прописане су казне за извршење кривичног дела.

8) Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС”, бр. 120/04, 54/07, 104/09, 36/10 и 105/21);

Наведеним законом су уређена питања која се тичу седишта Повереника, избора Повереника и заменика Повереника, престанка њиховог мандата, поступка њиховог разрешења, положаја стручне службе Повереника, као и финансирања и подношења извештаја. Поред тога, Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја успостављен је правни основ за обраду података о личности коју врше органи јавне власти ради остварења и заштите интереса јавности да зна и остварења слободног демократског поретка и отвореног друштва.

9) Закона о електронској управи („Службени гласник РС”, број 27/18);

Законом о електронској управи уређује се обављање послова јавне управе употребом информационо-комуникационих технологија (електронска управа), а што може

подразумевати опсежну обраду података о личности од стране различитих органа, као и укрштање и размену података између истих, и друге активности код којих постоји вероватноћа да ће проузроковати висок ризик по права и слободе физичких лица чији се подаци обрађују.

10) Закон о информационој безбедности („Службени гласник РС”, бр. 6/16, 94/17 и 77/19);

Материја која се уређује Законом о информационој безбедности (мере заштите од безбедносних ризика у информационо-комуникационим системима, одговорности правних лица приликом управљања и коришћења информационо-комуникационих система, органи надлежни за спровођење мера заштите, координацију између чинилаца заштите и праћење правилне примене прописаних мера заштите) надовезује се на системска решења у области заштите података о личности.

11) Закон о заштити потрошача („Службени гласник РС”, број 88/21);

Закон о заштити потрошача уређује материју која се односи на права и обавезе потрошача, а која је од значаја и за остваривање права потрошача као лица чије податке трговци обрађују у својству руковалаца.

12) Закон о банкама („Службени гласник РС”, бр. 107/05, 91/10 и 14/15);

Наведени закон уређује пословање банака, па, између осталог, и обраду података о личности клијената.

13) Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС”, бр. 113/17, 91/19 и 153/20);

Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма прописује радње и мере које се предузимају ради спречавања и откривања прања новца и финансирања тероризма, односно надлежност органа за спровођење одредаба овог закона, а веома важан сегмент тих радњи представља обрада података о личности странака (физичких лица, предузетника које врши трансакцију или успоставља пословни однос са обвезником закона).

14) Закон о заштити становништва од заразних болести („Службени гласник РС”, бр. 15/16, 68/20 и 136/20);

Законом о заштити становништва од заразних болести уређују се питања од значаја за спровођење епидемиолошког надзора, укључујући услове и надлежност за обраду података о здравственом стању физичких лица обухваћених епидемиолошким надзором.

15) Закон о безбедности и здрављу на раду („Службени гласник РС”, бр. 113/17, 91/19 и 153/20);

Законом о безбедности и здрављу на раду уређује се спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду а ради спречавања повреда на раду, професионалних обољења и обољења у вези са радом, што подразумева и обраду података о здравственом стању лица за коју се, због осетљивости података, морају утврдити посебни услови.

16) Закон о науци и истраживањима („Службени гласник РС”, број 49/19);

Обрада података о личности у сврхе архивирања у јавном интересу, у сврхе научног или историјског истраживања или у статистичке сврхе представља један од посебних случајева обраде, па су одредбе наведеног закона од значаја за одређивање сврхе обраде и постојања правног основа за обраду, као услова за закониту обраду.

17) Закон о електронским комуникацијама („Службени гласник РС”, бр. 44/10, 60/12 – УС, 62/14 и 95/18 – др. закон);

Овим законом уређују се, између осталог, услови и начин за обављање делатности у области електронских комуникација; заштита права корисника и претплатника; безбедност и интегритет електронских комуникационих мрежа и услуга; тајност електронских комуникација, законито пресретање и задржавање података.

18) Закон о раду („Службени гласник РС”, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – УС, 113/17 и 95/18 – аутентично тумачење);

Овим законом уређују се права, обавезе и одговорности из радног односа, односно по основу рада и с тим у вези обрада података о личности (уговор о раду, уговори по основу рада ван радног односа, евиденција о прековременом раду, месечна евиденција о заради и накнади зараде, итд).

19) Закон о евиденцијама у области рада („Службени гласник СРЈ”, бр. 46/96 и „Службени гласник РС”, бр. 101/05 – др. закон и 36/09 – др. закон);

Овим законом уређују се врсте, садржај и начин вођења евиденција у области рада, као и начин прикупљања, обраде, коришћења и заштите података из тих евиденција.

20) Закон о евиденцијама и обради података у области унутрашњих послова („Службени гласник РС”, број 24/18);

Овим законом уређује се обрада података о личности у области унутрашњих послова, сврха обраде, права и заштита права лица чији се подаци обрађују, врсте и садржина евиденција, рокови у којима се подаци обрађују, размена података, чување, заштита и контрола заштите података, као и друга питања од значаја за обраду података у области унутрашњих послова.

21) Закон о приватном обезбеђењу („Службени гласник РС”, бр. 104/13 и 42/15);

Овим законом уређује се обрада података о личности употребом техничких средстава и уређаја за обезбеђење лица, имовине и пословања који се реализују и кроз видео-обезбеђење, сателитско праћење возила (ГПС) чиме се врши обрада података о личности.

22) Закон о здравственој документацији и евиденцијама у области здравства („Службени гласник РС”, бр. 123/14, 106/15, 105/17 и 25/19 - др. закон);

Овим законом уређује се здравствена документација и евиденције у области здравства, врсте и садржина здравствене документације и евиденција, начин и поступак вођења, лица овлашћена за вођење здравствене документације и уписивање података, рокови за достављање и обраду података, начин располагања подацима из медицинске документације пацијената која се користи за обраду података, обезбеђивање квалитета, заштите и чувања података, као и друга питања од значаја за вођење здравствене документације и евиденција.

3. ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

3.1 Преглед података садржаних у годишњим извештајима о раду Повереника у периоду 2018-2021. година и података садржаних у службеној евиденцији Повереника за период 1.1.2022.-31.10.2022. година

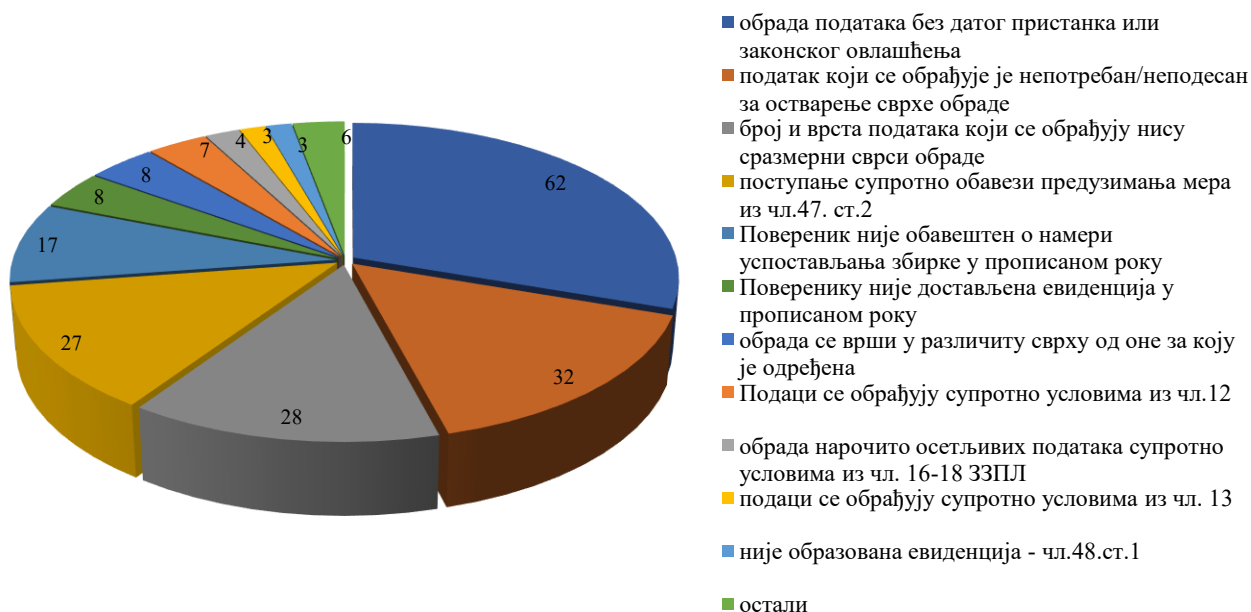
Увидом у Извештај о раду Повереника за 2018. годину¹ може се констатовати да је Повереник током те године спровео укупно 1.452 поступка надзора над применом тада важећег Закона о заштити података о личности („Службени гласник РС” бр. 97/08, 104/09 – други закон, 68/12 – УС и 107/12- у даљем тексту: ранији ЗЗПЛ).

Најчешћа питања за покретање поступка надзора односе се на обраду података о личности у следећим областима: обрада података у области радног права (28,3%), лични подаци (16,6%), заштита потрошача (11,5%), интернет и електронске комуникације (5,9%), видео надзор (4,8%), здравство (3,5%), ЈМБГ (2,9%), обрада нарочито осетљивих података (2,6%), банкарски послови (2,2%), лична документа (фотокопирање, задржавање и сл.) (1,7%), уступање личних података корисницима података (1,7%), телекомуникација, пошта и радиодифузија (1,4%), образовање (1,3%), обрада података о малолетним лицима (1,3%), службени регистри у којима су садржани лични подаци (1,2%), породична и социјална заштита (1,1%), обрада података у уговорним односима између физичких и правних лица (1,1%), одбрана, безбедност, унутрашњи послови (1%), осигурање имовине и лица 19, стамбени односи 15 (0,8%) остали (8,1%).

Руковаоци над којима је Повереник покренуо поступак надзора су: привредна друштва (приватне фирме и предузетници) - 972 (67, 3%), државна управа - 78 (5,4%), установе у области здравства - 63 (4,3%), јавна предузећа - 54 (3,7%), органи локалне самоуправе - 53 (3,6%), правосудни органи - 47 (3,2%), НВО и друга удружења грађана - 42 (2,9%), банке - 37 (2,6%), образовне установе - 23 (1,6%), осигуравајућа друштва - 14 (1%), установе социјалне заштите - 14 (1%), установе из области науке и културе - 14 (1%) и остали 39 - (2,7%).

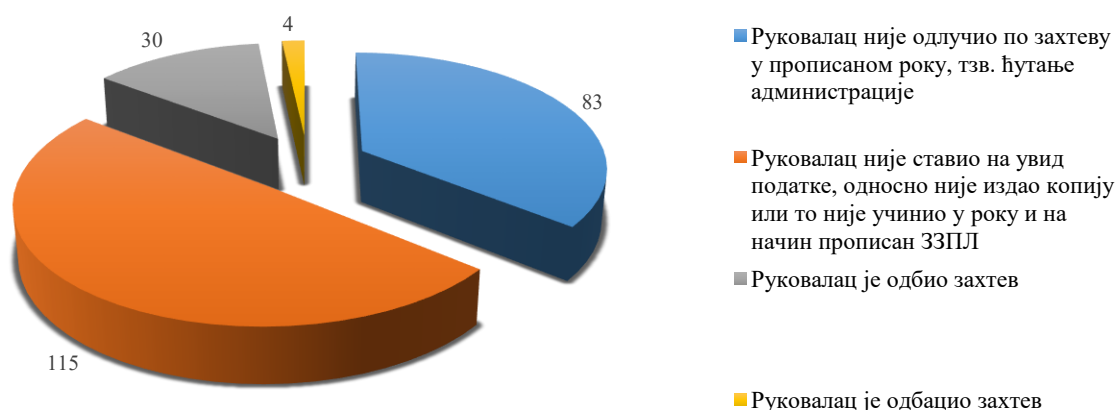
У случајевима у којима је утврдио да су повређене одредбе ранијег ЗЗПЛ-а (792), Повереник је: донео 760 упозорења и 7 решења, поднео 19 захтева за покретање прекршајног поступка и 6 кривичних пријава.

¹ Извештај о раду Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности за 2018. годину, бр. 073-10-1772/2018-01, доступан на адреси www.poverenik.rs

Дијаграм 1. Најчешће неправилности које су утврђене у поступку надзора у 2018. години

Поверенику су у истом периоду изјављене 232 жалбе у поступку остваривања права лица у вези са обрадом података о личности.

Дијаграм 2. Разлози за изјављивање жалбе Поверенику у 2018.

У одлукама донетим по изјављеним жалбама, Повереник је утврдио да је жалба била основана у 40,6% случајева, у 20,9% случајева Повереник је закључком обуставио поступак јер је руководалац, пре доношења одлуке Повереника по жалби, поступио по захтеву или је подносилац одустао од жалбе, у 23% случајева одбио жалбу као неосновану, а у 15,7% случајева Повереник је одбацио жалбу из формалних разлога (као непотпуну, преураћену, неблаговремену, неуредну, недозвољену и због ненадлежности).

Према подацима наведеним у **Извештају о раду Повереника за 2019. годину**², Повереник је током те године спровео укупно 701 поступак надзора у области заштите података о личности, од којих 680 над применом ранијег ЗЗПЛ-а и 21 над применом ЗЗПЛ-а, који се примењује од 22. августа 2019. године.

Најчешћа питања за покретање поступка надзора односе се на обраду података о личности у следећим областима: лични подаци (име, презиме, адреса) (19,1%), заштита потрошача (14,8%), обрада података у области радног права (10%), интернет и електронске комуникације (10%), обрада нарочито осетљивих података (5,1%), видео надзор (4,2%), ЈМБГ (3,6%), безбедност личних података (3,5%), здравство (2,5%), телекомуникација, пошта и радиодифузија (2,3%), обрада података о малолетним лицима (2,2%), банкарски послови (1,8%), јавно информисање-медији (1,7%), образовање (1,6%), лична документа (фотокопирање, задржавање и сл.) (1,6%), одбрана, безбедност, унутрашњи послови (1,3%), породична и социјална заштита (1,2%), службени регистри у којима су садржани лични подаци (1,1%), комунална делатност (1,1%), стамбени односи (1%), уговорна обрада (0,8%), обрада података на друштвеним мрежама (0,7%), јавни превоз (0,7%), злоупотреба личних податка (0,7%), аудио надзор (0,6%), биометрија (0,5%) и остали (2,7%).

Руковаоци над којима је Повереник 2019. године покренуо поступак надзора (474) су: привредна друштва (приватне фирме и предузетници) (54,2%), државна управа (8,6%), органи локалне самоуправе (5,9%), невладине организације и друга удружења грађана (5,3%), установе у области здравства (4,8%), банке (4%), образовне институције (3,2%), јавна предузећа (2,7%), установе из области науке и културе (2,1%), установе социјалне заштите (1,3%), мобилни оператори (1,3%), интернет провајдери (1,3%), установе из области правосуђа (1,1%), и остали (4,2%).

Након спроведеног поступка надзора, Повереник је у 264 случаја донео упозорење након што је утврдио постојање повреда закона, у три случаја је поднео кривичне пријаве због кривичног дела из члана 146. Кривичног законика (неовлашћено прикупљање личних података), а у 23 случаја је поднео захтев за покретање прекршајног поступка.

² Извештај о раду Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности за 2019. годину, бр. 073-10-2395/2019-01, доступан на адреси www.poverenik.rs

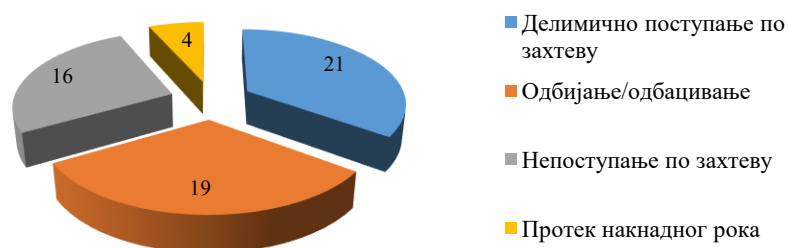
Дијаграм 3. Најчешће неправилности које су утврђене у поступку надзора у току 2019.

Поверенику је током 2019. године, у складу са ранијим ЗЗПЛ-ом изјављена 121 жалба у поступку остваривања права лица у вези са обрадом података о личности и 60 притужби.

Дијаграм 4. Разлози за изјављивање жалбе Поверенику у 2019. години

У одлукама донетим по изјављеним жалбама, Повереник је утврдио да је жалба била основана у 52,3% случајева, у 24,5% случајева Повереник је закључком обуставио поступак јер је руководалац, пре доношења одлуке Повереника по жалби, поступио по захтеву или је подносилац одустао од жалбе, у 15,2% случајева Повереник је одбио жалбу као неосновану, а у односно 8% случајева Повереник је одбацио жалбу из формалних разлога (изјављена од неовлашћеног лица, непотпуна, недозвољена, преурањена и неблаговремена жалба).

Дијаграм 5. Основ подношења притужби у 2019. години

У одлукама (седам) донетим по поднетим притужбама, Повереник је утврдио да је притужба била основана у три случаја, односно 42,86%, те је донето решење са налогом руковооцу да поступи по захтеву. Повереник је једну притужбу одбио као неосновану, а закључком обуставио поступак у преостала три случаја, односно 42,86%, јер је руковалац, пре доношења одлуке Повереника по притужби, поступио по захтеву.

У току 2019. године обавезу да податке о лицу за заштиту података о личности достави Поверенику извршило је 2 112 руковалаца.

Према подацима наведеним у **Извештају о раду Повереника за 2020. годину**³, Повереник је током те године спровео укупно 205 поступака надзора над применом ЗЗПЛ-а, од тога пет над применом ранијег ЗЗПЛ-а и 200 над применом ЗЗПЛ-а.

Најчешћа питања за покретање поступка надзора односе се на обраду података о личности у следећим областима: безбедност података о личности (30,8%), интернет и електронска комуникација (11,8%), видео надзор (5,7%), ЈМБГ (5,4%), здравство (4,2%), обрада података без правног основа односно без законског овлашћења и без пристанка лица (4,2%), нарочито осетљиви подаци (3,5%), банкарски послови (3%), лични подаци (име, презиме, адреса) (2,7%), заштита потрошача (2,5%), уступање личних података корисницима података (2,5%), телекомуникације, пошта, радиодифузија (2,2%), одбрана, безбедност, унутрашњи послови (2,2%), обрада података у области радног права (2%), обрада података о малолетним лицима (2%), лична документа (фотокопирање, задржавање и сл.) (2%), образовање (1,7%), јавно информисање (медији) (1,7%) службени регистри у којима су садржани лични подаци (1,5%), обрада података у судским поступцима (1,2%), аудио надзор (1%), обрада података у уговорним односима између физичких и правних лица (0,7%), стамбени односи (0,7%), комунална делатност (0,7%), обрада података у поступку принудног извршења (0,7%), јавни превоз (0,7%), обрада података на друштвеним мрежама (0,5%) осигурање имовине и лица (0,5%), породична и социјална заштита (0,5%) и остали (1,2%).

Руковаоци над којима је Повереник покренуо поступак надзора су: привредна друштва (приватне фирме и предузетници) (29,6%), државна управа (21,5%), установе у области здравства (11,7%), органи локалне самоуправе (7,2%), јавна предузећа (6,7%), банке (5,4%), установе из области правосуђа (4%), образовне институције (2,7%), организације цивилног друштва и друга удружења грађана (1,8%), установе социјалне заштите (1,3%), мобилни оператори (1,3%), адвокати (1,3%), установе из области науке и културе (0,4%), синдикати (0,4%), осигуравајуће друштво (0,4%), спортске организације (0,4%) и остали (3,6%).

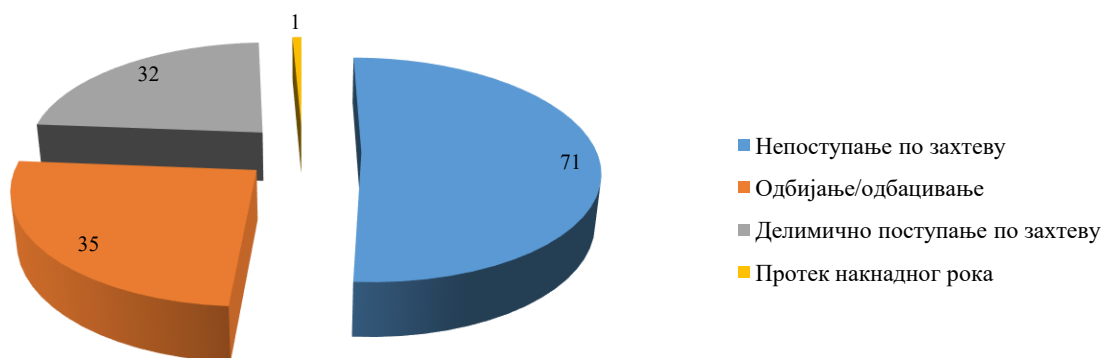
У случајевима у којима је утврдио да су повређене одредбе ЗЗПЛ-а (81), Повереник је: поднео шест захтева за покретање прекршајног поступка, три кривичне пријаве, донео 71 корективну меру у којима је у 64 случаја изрекао опомене руковооцима, у пет случајева привремено или трајно ограничио вршење радње обраде, укључујући и забрану обраде и у два случаја наложио руковооцу и обрађивачу да ускладе радње

³ Извештај о раду Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности за 2020. годину, бр. 073-10-2653/2020-01, доступан на адреси www.poverenik.rs

обrade са одредбама ЗЗПЛ-а, донео једно упозорење по члану 56. ранијег ЗЗПЛ-а због вршења обраде података о личности без законског овлашћења. Разлог овоме јесте одредба ЗЗПЛ-а према којој се сви поступци започети по раније важећем закону морају по истом и окончати.

У највећем броју случајева у којима је изрекао опомене, Повереник је утврдио следеће (неправилности) повреде одредаба закона: подаци се не обрађују законито, поштено и транспарентно у односу на лице на које се подаци односе; подаци нису примерени, битни и ограничени на оно што је неопходно у односу на сврху обраде; подаци се не обрађују на начин који обезбеђује одговарајућу заштиту података о личности, укључујући заштиту од неовлашћене или незаконите обраде, као и од случајног губитка, уништења или оштећења применом одговарајућих техничких, организационих и кадровских мера.

Поверенику је током 2020. године изјављено 139 притужби и једна жалба.

Дијаграм 6. Разлози за подношење притужбе

У одлукама донетим по поднетим притужбама (149), Повереник је утврдио да је притужба била основана у 36,24% случаја.

У току 2020. године податке о лицу за заштиту података о личности Поверенику је доставило 947 руковаца.

Увидом у **Извештај о раду Повереника за 2021. годину**⁴ може се констатовати да је Повереник током те године спровео 303 поступка надзора над применом ЗЗПЛ-а.

Најчешћа питања за покретање поступка надзора односе се на обраду података о личности у следећим областима: безбедност података о личности (54,08%), интернет и електронска комуникација (5,31%), видео надзор (3,47%), обрада посебних врста података (3,27%), здравство (3,27%), лични подаци (име, презиме, адреса) (3,06%), уступање личних података корисницима података (2,86%), ЈМБГ (2,24%), обрада података у области рада и запошљавања (2,24%), образовање (2,04%), обрада података о малолетним лицима (1,63%), телекомуникације, пошта, радиодифузија (1,63%), одбрана, безбедност, унутрашњи послови (1,63%), банкарски послови (1,02%), обрада

⁴ Извештај о раду Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности за 2021. годину, бр. 073-10-3176/2021-01, доступан на адреси www.poverenik.rs

података у судским поступцима (1,02%), комунални односи (1,02%), службени регистри у којима су садржани лични подаци (1,02%), лична документа (фотокопирање, задржавање и сл.) (0,82%), обрада података у поступку принудног извршења (0,82%), јавно информисање (0,82%), заштита потрошача (0,82%), јавни превоз (0,82%), злоупотреба личних података (0,82%), обрада података на друштвеним мрежама (0,61%), обрада података коју врше инспекцијски органи (0,61%), обрада података у уговорним односима између физичких и правних лица (0,61%), породична и социјална заштита (0,61%), аудио надзор (0,61%), осигурање имовине и лица (0,41%), пензијско и инвалидско осигурање (0,41%), уговорна обрада (односи између руковалаца и обрађивача) (0,2%), подаци о економском стању лица на које се односе (покретна и непокретна имовина) (0,2%).

Руковаоци над којима је Повереник покренуо поступак надзора су најчешће: привредна друштва (приватне фирме и предузетници) (49,72%), органи локалне самоуправе (11,33%), покрајински органи (8,84%), државна управа (8,01%), јавна предузећа (4,14%), установе у области здравства (4,14%), правосудни органи и установе из области правосуђа (2,49%), образовне институције (1,93%), банке (1,38%), организације цивилног друштва и друга удружења грађана (1,38%), мобилни оператори и интернет провајдери (1,11%), грађани (0,83%), установе из области науке и културе (0,83%), установе из области омладине и спорта (0,55%), медији (0,55%), осигуравајућа друштва (0,55%), установе социјалне заштите (0,28%), политичке странке (0,28%) и остали (1,66%).

У случајевима у којима је утврдио да су повређене одредбе ЗЗПЛ-а (63), Повереник је: поднео шест захтева за покретање прекршајног поступка, три кривичне пријаве, донео 71 корективну меру у којима је у 64 случаја изрекао опомене руковаоцима, у пет случајева привремено или трајно ограничио вршење радње обраде, укључујући и забрану обраде и у два случаја наложио руковаоцу и обрађивачу да ускладе радње обраде са одредбама ЗЗПЛ-а, донео једно упозорење по члану 56. ранијег ЗЗПЛ-а због вршења обраде података о личности без законског овлашћења.

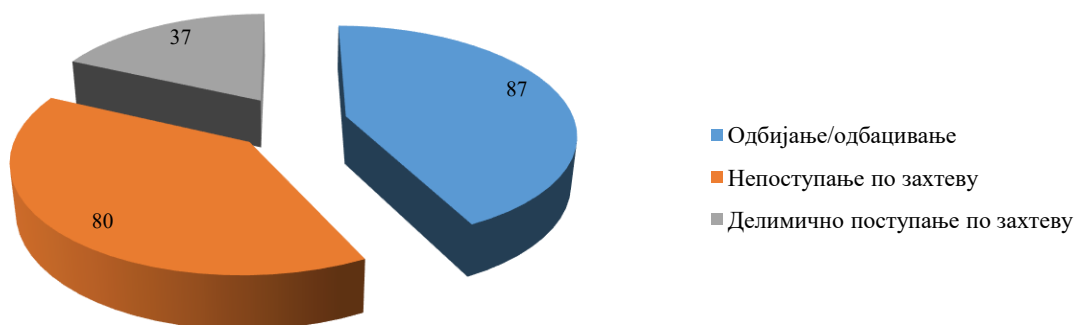
Повереник је донео 63 корективне мере у којима је у 60 случајева изрекао опомене руковаоцима, у два случаја привремено или трајно ограничио вршење радње обраде, укључујући и забрану обраде и у једном случају наложио руковаоцу и обрађивачу да ускладе радње обраде са одредбама ЗЗПЛ-а, и то због следећих неправилности: подаци се не обрађују законито, поштено и транспарентно у односу на лице на које се подаци односе; подаци нису примерени, битни и ограничени на оно што је неопходно у односу на сврху обраде; подаци се не обрађују на начин који обезбеђује одговарајућу заштиту података о личности, укључујући заштиту од неовлашћене или незаконите обраде, као и од случајног губитка, уништења или оштећења применом одговарајућих техничких, организационих и кадровских мера; руковалац обрађује посебне врсте података о личности супротно ЗЗПЛ-у; лицу на које се односе подаци који се прикупљају нису пружене информације у складу са ЗЗПЛ-ом; руковалац приликом одређивања начина обраде, као и у току обраде не предузима одговарајуће техничке, организационе и кадровске мере; однос између заједничких руковалаца није уређен на начин прописан ЗЗПЛ-ом: руковалац или обрађивач не воде прописане евиденције о обради; руковалац

није обавестио Повереника о повреди безбедности података; руковалац није извршио процену утицаја обраде на заштиту података.

Поверенику су, током 2021. године, изјављене 204 притужбе које су се односиле на остваривање: права на приступ подацима (85%), права на брисање података о личности (14,5%), права на исправку и допуну (0,5%), а најчешћи разлози за подношење притужбе били су: одбијање, односно одбацивање захтева од стране руковаоца (87), непоступање руковаоца по захтеву (80) и делимично поступање руковаоца по захтеву (37).

У одлукама донетим по поднетим притужбама (209), Повереник је утврдио да је притужба била основана у 39,71% случајева. Повереник је решењем обуставио поступак у 12,92% случајева јер је руковалац, пре доношења одлуке Повереника по притужби, поступио по захтеву (22), односно подносилац притужбе је одустао од исте (5). Повереник је у 19,14% случајева притужбу одбацио из формалних разлога, док је у 28,23% случајева притужбе решењем одбио као неосноване.

У току 2021. године податке о лицу за заштиту података о личности доставило је 704 руковаца.

Дијаграм 7. Разлози за подношење притужби у 2021. години

Према подацима садржаним у службеној евиденцији Повереника, у периоду **01.01.2022-31.10.2022. године** Повереник је спровео 363 поступка надзора над применом ЗЗПЛ-а.

Најчешћа питања за покретање поступка надзора односе се на обраду података о личности у следећим областима: безбедност података о личности (279), интернет и електронска комуникација (17), лични подаци и лична документа (20), обрада података у предшколским установама (73), подаци о здравственом стању (23), обрада посебних врста података (18), обрада података у области радног права (10), видео надзор (16) итд.

Руковаоци над којима је Повереник покренуо поступак надзора су најчешће: предшколске установе (119), органи локалне самоуправе (109), приватне фирме (58), установе из области здравства (14), јавна предузећа (10), министарства (4), мобилни оператери (2), невладине организације и друга удружења (4), правосудни органи (3), републичке агенције, заводи и сл. (3) и др.

У случајевима у којима је утврдио да су повређене одредбе ЗЗПЛ-а, Повереник је: поднео један захтев за покретање прекршајног поступка, донео 33 корективне мере у којима је у 30 случајева изрекао опомене руковооцима, у три случаја привремено или трајно ограничио вршење радње обраде, и наложио руковооцу да усклади радње обраде са одредбама ЗЗПЛ-а, и то због следећих неправилности: подаци се не обрађују законито, поштено и транспарентно у односу на лице на које се подаци односе; подаци нису примерени, битни и ограничени на оно што је неопходно у односу на сврху обраде; подаци се не обрађују на начин који обезбеђује одговарајућу заштиту података о личности, укључујући заштиту од неовлашћене или незаконите обраде, као и од случајног губитка, уништења или оштећења применом одговарајућих техничких, организационих и кадровских мера; руковалац обрађује посебне врсте података о личности супротно ЗЗПЛ-у; лицу на које се односе подаци који се прикупљају нису пружене информације у складу са ЗЗПЛ-ом; руковалац приликом одређивања начина обраде, као и у току обраде не предузима одговарајуће техничке, организационе и кадровске мере; однос између заједничких руковалаца није уређен на начин прописан ЗЗПЛ-ом: руковалац или обрађивач не воде прописане евиденције о обради; руковалац није извршио процену утицаја обраде на заштиту података итд.

Поверенику је у датом периоду поднета 151 притужба. Разлози за подношење притужби су: делимично поступање (57), одбијање, односно одбацивање (49) и непоступање по захтеву (45).

У одлукама донетим по поднетим притужбама, Повереник је утврдио да је притужба била основана у 47 случаја и донето је решење са налогом руковооцу да поступи по захтеву. Повереник је решењем обуставио поступак у 12 случајева, 37 притужби одбацио из формалних разлога, док је 55 притужби решењем одбио као неосноване.

У периоду 2022. године податке о лицу за заштиту података о личности доставило је 429 руковалаца.

Од почетка примене ЗЗПЛ-а Повереник је руковооцима у јавном и приватном сектору доставио 2896 контролних листи, које садрже списак питања за самопроверу испуњености захтева из контролне листе и самопроцену ризика од стране руковооца, а које је потребно попунити и, као извештај о самопровери испуњености захтева из контролне листе и самопроцени ризика, послати Поверенику, који тај документ користи у сврху процене ризика, као и израде и реализације плана инспекцијског надзора.

3.2. Анализа постојећег стања

Након доношења Опште уредбе о заштити података и Полицијске директиве, као релевантних прописа у области заштите података у ЕУ, имајући у виду обавезе Републике Србије у процесу придруживања ЕУ, према којима је Република Србија обавезна да усклади своје законодавство које се односи на заштиту података о личности са комунитарним законодавством, било је неопходно донети нови закон у области заштите података о личности којим ће се обезбедити усклађеност са Општом уредбом о заштити података и Полицијском директивом, којим ће се уједно грађанима Републике Србије пружити ефикасна заштита права.

Значај заштите података о личности за ЕУ (и државе чланице појединачно) изражен је пре свега у Повељи ЕУ о основним правима, у којој је право на заштиту података зајемчено чланом 8. Међутим, доношењем Опште уредбе о заштити података престала је да буде област у оквиру које се правни системи држава чланица ЕУ усклађују са стандардима те заједнице имплементацијом стандарда у национално законодавство сваке чланице појединачно и постала је област у којој се непосредно примењују прописи ЕУ.

Придавањем значаја питањима заштите података о личности као што то чини ЕУ, Република Србија исказује своје опредељење да својим грађанима обезбеди ниво права који имају грађани ЕУ, чинећи их равноправним са њима и обезбеђујући тиме услове за остваривање других друштвених вредности на којима је заснована модерна демократска држава, као што је достојанство личности, слобода мишљења и изражавања, забрана дискриминације итд.

У циљу усаглашавања са правом ЕУ и стандардима заштите података о личности, као и ради превазилажења недостатака у области обраде података о личности на које је указивала вишегодишња примена раније важећег ЗЗПЛ-а („Службени гласник” РС, бр. 97/08, 104/09 - др. закон, 68/12 - УС и 107/12), донет је ЗЗПЛ, који је ступио на снагу 21. новембра 2018. године, а примењује се од 22. августа 2019. године и који тренутно представља основни пропис у области заштите података о личности.

Заштита података о личности зајемчена је чланом 42. Устава Републике Србије као људско право које се остварује у складу са законом. ЗЗПЛ, чије је доношење било засновано пре свега на обавези Републике Србије као кандидата за чланство у ЕУ, да своје национално законодавство усклади са правом ЕУ, решења садржана у Општој уредби о заштити података и Полицијској директиви су унета у правни систем наше земље. Међутим, због обимности и комплексности материје, као и због разлика у правној природи наведених прописа ЕУ у односу на домаћи закон, изостало је потпуно усклађивање, с обзиром на то да поједини нови правни институти (као што су, примера ради: надлежни орган, кодекс поступања и др.) преузети из прописа ЕУ, нису прецизно уређени ЗЗПЛ-ом, нити је ЗЗПЛ-ом успостављен правни основ за доношење подзаконског акта којим би они били ближе уређени. Стога, иако ЗЗПЛ обезбеђује бољу заштиту права лица чији се подаци обрађују и прописује већи обим обавеза и одговорности свима који обрађују податке, нејасне одредбе и преузети механизми који не постоје у домаћем правном систему, доводе у питање његову пуну применљивост.

Како текст ЗЗПЛ-а у највећој мери представља превод Опште уредбе о заштити података, без Преамбуле као њеног интегралног дела која представља неопходно полазиште за тумачење саме Опште уредбе о заштити података као и превод Полицијске директиве, услед начина на који је Полицијска директива транспонована, у ЗЗПЛ-у су успостављена и преплићу се два паралелна режима у погледу обраде података, од којих је један општи, а други, који се односи на „надлежне органе”, посебан, што отежава разумевање одредаба самог ЗЗПЛ-а и његову практичну примену.

Одмах након почетка примене ЗЗПЛ-а испољили су се недостаци који спречавају ефективно остваривање права на заштиту података о личности и проузрокују правну

несигурност у области коју уређује. Ова несигурност огледа се нарочито у немогућности да се у свакој ситуацији на недвосмислен начин утврде обавезе одређеног руковођа, што се последично одражава и на могућност остваривања права физичких лица на која се односе подаци који се обрађују. Услед тога је применљивост појединих одредаба ЗЗПЛ-а доведена у питање, отежана, или чак онемогућена, па је зато неопходно приступити његовим изменама и допунама.

Проблем за ефективно остваривање права на заштиту података о личности представља и неусаглашеност других закона који се односе на обраду података о личности са ЗЗПЛ-ом. С обзиром на то да ЗЗПЛ на опсежнији начин уређује област заштите података у односу на ранији закон који је уређивао ову материју, укључујући и прописивање квалитета и садржине одредаба других прописа, те да је велики број прописа донет пре почетка примене ЗЗПЛ-а, као и да у појединим случајевима мишљења Повереника на нацрте закона нису пренета у коначне одредбе усвојених закона, неопходно је изменити и допунити релевантне прописе, односно размотрити усвајање нових. Обавеза усклађивања одредаба других закона, које се односе на обраду података о личности, са одредбама ЗЗПЛ-а, била је орочена до краја 2020. године (члан 100. ЗЗПЛ-а). Иако је овај рок истекао 31. децембра 2020. године, тиме није престала обавеза усклађивања других прописа са ЗЗПЛ-ом, што је неопходно учинити у најскорије време.

Брз технолошки напредак у данашње време подразумева обраду података о личности у све већем обиму. Подаци постају све вреднија имовина, а компаније које су користиле технологије обраде података постале су највредније на свету, доминирајући не само својим тржиштима већ и глобалним токовима информација. Државама, укључујући и Републику Србију, је неопходна нова технологија која обећава иновације, ефикасност, бољу одбрану земље и која је економски исплатива.

Сведоци смо доба „паметних” зграда, градова и аутомобила, алгоритамског одлучивања, система биометријске технологије и других паметних система за препознавање лица, виртуелне стварности, дигиталног учења и слично, где свакодневно људи генеришу све веће количине података кроз своје дигиталне активности.

Значајан део садржаја на друштвеним мрежама и видео платформама је усмерена на децу, а то оставља велики простор за узнемиравање и експлоатацију деце, што се мора спречити. Непостојање могућности тачног утврђивања старосне доби најмлађих корисника интернета, уз навођење нетачног садржаја приликом креирања налога за приступ неприкладним садржајима и социјалним мрежама намењеним одраслима, имају за резултат не само неселективно прикупљање и обраду података малолетних лица од стране оних који то не би смели да чине, већ и њихову изложеност опасностима на интернету. Немајући самосвест о ризицима таквог понашања на интернету, његови најмлађи корисници размењују осетљиве, често врло приватне и сензитивне садржаје, од којих значајан број представљају видео записи и геотаговане фотографије на основу којих, они који то желе, лако могу утврдити локацију лица која се на њима налазе, њихове дневне маршруте, навике и слично. Нажалост, огроман број података о личности најмлађег дела популације који се налазе у интернетском окружењу постављају управо

њихови најближи сродници, немајући представу о ризицима којима их на тај начин излажу, а понајмање о њиховом праву на приватност које им несумњиво припада.

Истраживање које су 2022. године спровели Центар за слободне изборе и демократију (ЦеСИД) и Propulsion у оквиру програма „Нова писменост” у партнерству с Америчком агенцијом за међународни развој (USAID)⁵, а којим је био обухваћен 431 испитаник старости 10-18 година, показало је да 60% испитаника каже да им родитељи дозвољавају да неограничено користе интернет, те да скоро свако друго дете (47%) користи интернет више од три сата дневно. Када је реч о коришћењу друштвених мрежа, доминирају *Instagram*, *You Tube*, *Tik Tok*, а у пољу апликација за комуникацију *Viber*, *WhatsApp*, *FB Messenger*. Већина деце је отворила налог лично (73%) - 41% деце каже да су налог сами отворили пошто су имали довољан број година, док је 32% деце отворило налог лично, иако нису имали довољно година.

Чак 60% испитаника навело је да сматра да треба појачати заштиту објава на интернету које садрже њихове личне податке. Истовремено, велика већина испитаника се изјаснила да не зна чему служи „политика колачића”, односно, да не зна довољно о томе, док се половина средњошколске деце изјаснила да не чита „политику колачића”. Резултати поменутог истраживања показали су да су деца и млади посебно осетљива група, указујући на потребу прилагођавања комуникације тој циљној групи, у сарадњи са родитељима и школом.

Такође, вулнерабилним групама, (незапослени млади, малолетне мајке са децом, радници, мигранти и сл.), потребна је додатна подршка и едукација како би могли да препознају повреду приватности и начине заштите исте и остваривање права у области заштите података.

Вештачка интелигенција отворила је многе могућности за побољшање живота људи, али и поставила изазов како заштити приватност и податке у таквим условима.

С порастом броја електронских услуга, све већег броја успостављених електронских евиденција – регистара, масовном разменом података између различитих органа и организација, питање заштите података о личности који чине највећи удео обрађиваних информација, постаје питање од посебног значаја. Како би се смањила могућност злоупотребе података о личности, која може довести и до крађе идентитета, потребно је законом уредити случајеве у којима је дозвољено копирање или задржавање личних докумената грађана.

На већ наведено, здравствена криза светских размера проузрокована пандемијом заразне болести „COVID-19” само је додатно повећала значај дигиталне економије. Мере затварања и социјалног удаљавања знатно су убрзале темпо дигиталне трансформације и више него икад, држава, друштво и економија се ослањају на дигиталне приступе у

⁵ Кларк Б, Јеремић Ј, Коматина С, (2022), *Извештај из истраживања јавног мњења: Нова писменост – Истраживање из заштите података о личности: деца и приватност на интернету*, Центар за слободне изборе и демократију (ЦеСИД, доступан на адреси: https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/prezentacije/DECA_I_PRIVATNOST_NA_INTERNETU_2022.pdf

свакодневним активностима, што је указало на потребу за ефикасним гаранцијама у вези са заштитом података и приватности.

Оваква нова реалност захтева дугорочно сагледавање трендова у развоју технологије, у циљу пажљиве анализе потенцијалних могућности, али и ризика које нуди овај напредак и интеграције заштите података у такве иновационе процесе.

Истраживање опажања грађана о заштити података о личности, које је наручила Мисија Организације за Европску безбедност и сарадњу у Републици Србији (у даљем тексту: Мисија ОЕБС), а које је спроведено крајем 2020. године, а у које је било укључено 1217 испитаника са територије целе Републике Србије узимајући у обзир и урбана и рурална подручја, показало је да грађани имају амбивалентан однос према заштити своје приватности. Док, с једне стране, сматрају да је приватност генерално важна и изражавају потребу за очувањем своје приватности, испољавајући одређену свест о ризицима који постоје, са друге стране већина сумња или не верује у успешну примену закона и могућност заштите својих права, наводећи да се у случају евентуалне повреде права никоме не би обратили, пре свега јер не знају како и коме, не верују у позитиван исход, очекују да процес дуго траје или да је сувише компликован. Ово јасно указује на значај информисања јавности о овој теми, нарочито о правима и процедури заштите података о личности и институцијама надлежним за остваривање и заштиту права. Резултати поменутог истраживања показали су да су посебно осетљиве групе старији, ниже образовани грађани и грађани из сеоских средина, указујући на потребу прилагођавања комуникације тим циљним групама.

Транспарентност обраде представља једно од основних начела заштите података и подразумева да је руковалац дужан да лицу на које се подаци односе пружи све информације у вези са обрадом података, односно информације у вези са остваривањем права, на сажет, транспарентан, разумљив и лако доступан начин, коришћењем јасних и једноставних речи, а посебно ако се ради о информацији која је намењена малолетном лицу. Уколико је обрада усмерена на малолетна лица, руковалац би морао да осигура да користи речник, тон и стил језика примерен деци како би малолетно лице коме је информација намењена могло да схвати поруку односно информације које су му намењене и последице обраде. Ово је нарочито битно с обзиром на све више присутну обраду података о личности малолетних лица, посебно у дигиталном свету.

Транспарентност је предуслов за поштену обраду, неопходна за изградњу поверења лица на које се подаци односе у односу на оне који њихове податке обрађују и јачање права на заштиту података као једног од основних људских права. Транспарентност је подједнако битна у свим фазама обраде, како пре започињања обраде, односно у тренутку прикупљања информација, тако и током целог трајања обраде, приликом комуникације са лицима по питању остваривања њихових права или у специфичним ситуацијама, када дође до повреде података или до значајних промена у обради.

Из наведених разлога, неопходно је подићи свест о значају начела транспарентности обраде што се може постићи преваасходно кроз континуиране едукације руковалаца и обрађивача, којима ће се обезбедити да учесници у обради проактивно, континуирано,

јасно, сажето и разумљиво, прилагођено свакој конкретној циљној групи, на лако доступан начин, пружају информације о обради лицима чије податке обрађују.

Начело транспарентности уско је повезано и са начелом „одговорност за поступање” које подразумева да су руковоаоци у могућности да предоче да су испунили своје обавезе које произилазе из ЗЗПЛ-а. Наведено у суштини значи да није довољно да неко мисли да је усаглашен са ЗЗПЛ-ом, већ је потребно да исто и докаже. Усаглашеност са ЗЗПЛ-ом је могуће доказати различитим интерним актима руковалаца и обрађивача, јавно доступним политикама приватности, закљученим уговорима, евиденцијама о обради података, спроведеним проценама утицаја, одобреним кодексима поступања, издатим сертификатима и осталим документованим информацијама. Међутим, многи прописани механизми којима би могла да се докаже усаглашеност са ЗЗПЛ-ом су само преузете из Опште уредбе о заштити података и Полицијске директиве, а да нису створени сви неопходни услови за њихову примену у правном систему Републике Србије.

Приликом поштовања начела одговорности за поступање, посебну пажњу је потребно посветити усклађености са захтевима у погледу уграђене (енг. *privacy by design*) и подразумеване (енг. *privacy by default*) заштите. Сви који врше обраду података о личности су дужни да осигурају мере заштите података, независно од величине руковоаца и обрађивача и разлике у сложености обраде. Сагласно ЗЗПЛ-у, руковалац је у обавези да спроводи одговарајуће техничке и организационе мере у циљу заштите права и слобода лица чије податке обрађује. Уграђена заштита подразумева да било која радња коју руковалац предузима мора бити предузета имајући на уму заштиту података и приватност, што укључује интерне пројекте, развој производа, развој софтвера, ИТ системе и слично. Са друге стране, подразумевана заштита значи да су у сваки производ или услугу руковоаца и других лица која врше обраду података инкорпорирана најстрожа подешавања приватности. Различите елементе уграђене и подразумеване заштите података би требало размотрити и узети у обзир у свим фазама осмишљавања активности обраде, укључујући планирање и спровођење пројеката, поступак јавних набавки, развој опреме, подршку, одржавање, брисање података и слично. Руковоаоци, обрађивачи и произвођачи производа, односно пружаоци услуга, би требало да посвете посебну пажњу и осигурају посебну заштиту, у складу са својим обавезама уграђене и подразумеване заштите података, када обрађују податке о малолетним лицима.

У циљу остварења предметног циља, потребно је створити услове и омогућити учесницима у обради примену свих прописаних механизма за доказивање усаглашености са ЗЗПЛ-ом, превасходно кроз измене прописа, стицања стручног знања лица која раде на пословима заштите, прописивање услова за акредитацију и сертификацију, подстицање руковалаца и обрађивача да израђују кодексе поступања, примењују концепт уграђене и подразумеване заштите података, чиме ће доћи до смањеног кршења ЗЗПЛ-а и веће заштите права лица чији се подаци обрађују.

Како значајан број руковалаца и обрађивача још увек не испуњава своје обавезе које произилазе из ЗЗПЛ-а, нити су развили адекватне механизме поступања по захтевима за остваривање права у вези са обрадом података о личности, услед чега долази до учесталог кршења права на заштиту података о личности, потребно је поред

превентивног деловања и континуираних едукација руковалаца и обрађивача, појачати и одговорност за повреду основних начела, као и других обавеза утврђених ЗЗПЛ-ом, што би требало да утиче на учеснике у обради да већу пажњу посвете заштити података о личности.

У Републици Србији не постоје прописи који на системски начин уређују употребу средстава за видео и аудио надзор, чија је приступачност на тржишту и могућност контроле коју пружају довела до широког коришћења ових средстава у многим сферама живота како у приватном тако и у јавном простору, а тиме и до обраде података о физичким лицима. При томе сврха обраде није увек конкретно одређена и оправдана, нити је успостављен одговарајући правни основ за обраду, а што су основне претпоставке законитости обраде и искључења, односно свођења на минимум случајева злоупотребе тих средстава. Иако је употреба система за видео надзор пре свега повезана са радом полиције, и пословима у области заштите безбедности људи и имовине, често системе видео надзора користе и јединице локалне самоуправе, образовне установе, установе културе и слично. Са становишта заштите података о личности грађана, веома је важно прецизирати ко управља одређеним системом видео надзора и да ли спроводи адекватне мере заштите како би се спречиле могуће злоупотребе. Обрада података о личности коришћењем система за видео надзор на јавним површинама спада у тзв. масовне обраде података о личности за које ЗЗПЛ захтева испуњење додатних обавеза од стране руковаоца у погледу заштите података о личности. Студија случаја⁶ коју је припремила организација Партнери Србија приказује шта су обавезе локалних самоуправа приликом успостављања система за видео надзор, где локалне самоуправе најчешће греше, и како могу да унапреде своје поступање у циљу боље заштите података о личности грађана. Детаљније уређивање питања коришћења видео надзора постаје додатно значајно због појаве технологија које омогућавају препознавање лица. Због тога се поставља питање да ли је овој теми место у ЗЗПЛ-у или ју је потребно уредити посебним законом.

Обрада података који се добијају анализом биолошког материјала, као што су генетски и биометријски подаци, који пружају јединствене информације о одређеном физичком лицу, због осетљиве природе тих података захтева додатно законско уређивање како би био успостављен заокружен систем у области заштите физичких лица у вези са обрадом података о личности.

Развој и употреба вештачке интелигенције представља још један изазов у области заштите података о личности, с обзиром на могућност аутоматизованог прикупљања и анализе великих количина података и, с тим у вези, праћења понашања физичких лица и профилисања.

Подаци садржани у годишњим извештајима о раду Повереника у периоду 2018-2021. година и подаци садржани у службеној евиденцији Повереника за период 01.01.2022-31.10.2022. године указују на то да се у Републици Србији из године у годину одржава тренд делимичног извршавања обавеза руковалаца подацима које произлазе из обраде

⁶ Калајидић К, (2022), *Студија случаја: Успостављање видео надзора од стране локалних самоуправа и заштита личних података*, Партнери Србија, доступан на адреси: https://www.partners-serbia.org/public/news/Prelom_-_Studija_Slucaja_-_Partneri_Srbija.pdf

података о личности (вођење евиденције радњи обраде, одређивање лица за заштиту података о личности, уређивање односа између руковооца и обрађивача, обавештавање Повереника и лица на које се подаци односе о повреди података о личности, поступање по захтевима за остваривање права лица на које се подаци односе и омогућавање остваривања тих права и др.) - било да је реч о непознавању прописа или њиховом свесном непоштовању - док се у исто време повећава обим обраде података, нарочито са развојем нових технологија и услуга које се у све већем броју пружају електронским путем, а појединци испољавају све већу заинтересованост за заштиту своје приватности и других права и слобода, иако и сами недовољно упознати са суштином тих права и начином њиховог остваривања. Стога, обезбеђивање услова за закониту, поштену и транспарентну обраду података, с једне стране, као и делотворних процедура за остваривање и заштиту права, с друге стране, представља изазов на који треба одговорити у наредном периоду.

Осим пред Повереником, лица могу да остваре своје право на заштиту података о личности подношењем тужбе за заштиту права месно надлежном вишем суду на територији Републике Србије сагласно члану 84. ЗЗПЛ-а, као и подношењем тужбе за накнаду штете сагласно члану 86. истог закона. Према информацијама прикупљеним од свих виших судова, од почетка примене ЗЗПЛ-а до фебруара 2021. године, пред тим судовима је покренуто само три поступка и то два поступка где је тужбеним захтевом тражено добијање информација у вези са обрадом података и један у коме се тужбом тражи утврђивање незаконитости обраде и брисање података.

На основу наведеног, може се закључити да судска заштита права лица још увек није заживела у Републици Србији, те да се лица превасходно ослањају на механизме заштите пред Повереником.

Одредбама члана 95. ЗЗПЛ-а прописана је и прекршајна одговорност за руковооце и обрађиваче у случају кршења одредби тог закона. Сагласно наведеним одредбама, новчаном казном од 50.000 до 2.000.000 динара за теже повреде закона, односно од 100.000 динара, за лакше повреде закона казниће се за прекршај руковалац, односно обрађивач који има својство правног лица, предузетник новчаном казном од 20.000 до 500.000 динара за теже повреде, односно у износу од 50.000 динара за лакше повреде закона, а физичко лице, односно одговорно лице у правном лицу, државном органу, односно органу територијалне аутономије и јединици локалне самоуправе, као и одговорно лице у представништву или пословној јединици страног правног лица новчаном казном од 5.000 до 150.000 динара за теже повреде закона, односно у износу од 20.000 динара за лакше повреде закона. Од почетка примене ЗЗПЛ-а до краја 2022. године Повереник је поднео 12 захтева за покретање прекршајног поступка од којих је окончано 11 поступака.

Кривична одговорност за учињено кривично дело неовлашћено прикупљање личних података прописана је чланом 146. Кривичног законика. Наведеним чланом Кривичног законика је прописано да ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године лице које податке о личности који се прикупљају, обрађују и користе на основу закона неовлашћено прибави, саопшти другом или употреби у сврху за коју нису намењени или

ко противно закону прикупља податке о личности грађана или тако прикупљене податке користи, а ако кривично дело учини службено лице у вршењу службе, казниће се затвором до три године. У периоду од јануара 2015. године до јула 2020. године, Повереник је надлежним основним јавним тужилаштвима поднео укупно 17 кривичних пријава за кривична дела из области заштите података о личности, све у вези поменутог члана 146. Кривичног законика. Пријаве су упућене основним јавним тужилаштвима у Нишу, Крагујевцу, Првом основном јавном тужилаштву у Београду и Трећем основном јавном тужилаштву у Београду, као и Вишем јавном тужилаштву у Београду, одељењу за борбу против високотехнолошког криминала. По поднетим кривичним пријавама Повереника поступак је или окончан због застарелости кривичног гоњења или још увек нема свој исход. На основу анализе коју је израдио невладин сектор уз финансијску помоћ Европске уније и Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог у марту 2021. године, пред судовима у Републици Србији од јануара 2015. године до јула 2020. године формирано је укупно 28 предмета за кривично дело из члана 146. Кривичног законика, пред 14 основних судова. Два предмета покренута су по оптужном акту надлежног јавног тужилаштва, док је преосталих 26 покренуто по приватним тужбама. У шест поступака, донето је решење о одбацивању тужбеног захтева, у 13 случајева донето је решење о одбијању, у два случаја донето је решење о обустави поступка. Два предмета окончана су осуђујућом пресудом, у четири случаја донета је ослобађајућа пресуда, док је један суд преиначио пресуду и одбио оптужбу.

Имајући у виду наведено, не само да су прописане казне несразмерно ниске за повреду ЗЗПЛ-а као основног људског права, нарочито имајући у виду казне прописане Општом уредбом о заштити података које се крећу до 20.000.000 евра или, у случају правног лица, до 4% укупног годишњег промета у свету за претходну финансијску годину, у зависности од тога који износ је већи, него ни прекршајна ни кривично-правна судска заштита лица није још увек довољно развијена, нарочито ако се узме у обзир учесталост кршења права на заштиту података о личности у Републици Србији у истом периоду, што се може видети из годишњих извештаја Повереника.

У том смислу, потребно је унапредити судске поступке за заштиту права, и то како управне и парничне тако и прекршајне и кривичне, првенствено кроз јачање капацитета судова који поступају у предметима у области заштите података о личности, подстицање бржег окончања поступака, континуирано унапређење нивоа стручности носилаца правосудних функција у области заштите података о личности, пооштравање казни за учиниоце прекршајних и кривичних дела из области заштите података. Додатно, с обзиром да лица могу водити паралелне поступке пред Повереником и пред судом поводом исте правне ствари, потребно је успоставити блиску сарадњу између судова и Повереника ради уједначавања праксе у области заштите података о личности и спречавања различитог поступања у истој правној и чињеничној ситуацији, чиме се доприноси већој правној сигурности, како руковалаца и обрађивача, тако и лица на које се подаци односе. Посебну пажњу потребно је посветити препорукама организација цивилног друштва које спроводе мониторинг у овој области.

Територијална примена ЗЗПЛ-а, поред обраде коју врше руковоаци и обрађивачи који имају седиште, односно пребивалиште или боравиште на територији Републике Србије,

обухвата и руковаоце и обрађиваче који немају седиште, односно пребивалиште или боравиште на територији Републике Србије, када су радње обраде везане за понуду робе, односно услуга лицу на које се подаци односе на територији Републике Србије и када су радње обраде везане за праћење активности лица на које се подаци односе, ако се активности врше на територији Републике Србије. Истовремено, ЗЗПЛ је утврђено да Повереник своја овлашћења врши на територији Републике Србије, а да предузима одговарајуће мере у односима са органима надлежним за заштиту података о личности у другим државама и међународним организацијама у циљу: развоја механизма међународне сарадње за олакшавање делотворне примене закона који се односе на заштиту података о личности; обезбеђивања међународне узајамне помоћи у примени закона који се односе на заштиту података о личности, укључујући и обавештавање, упућивање на поступке заштите и правне помоћи у вршењу надзора, као и размену информација, под условом да су предузете одговарајуће мере заштите података о личности и основних права и слобода; ангажовања заинтересованих страна у расправама и активностима које су усмерене на развој међународне сарадње у примени закона који се односе на заштиту података о личности; и подстицања и унапређивања размене информација о законодавству које се односи на заштиту података о личности и његовој примени, укључујући и питања сукоба надлежности са другим државама у овој области. Ове норме нису разрађене, нити постоје одговарајући споразуми који би омогућили њихову примену, посебно у домену међународне узајамне помоћи у примени закона и у вршењу надзора.

Ипак, да би секторске области биле адекватно уређене са становишта обраде података о личности, кровни закон који уређује ту материју није довољан, имајући у виду специфичности обраде података у свакој области. На пример, евидентно је да ЗЗПЛ не може уредити врсте података и рокове чувања података који се обрађују у сфери радних односа, нити да пропише који се подаци прикупљају и на који начин касније користе приликом безбедносних провера у органима у саставу Министарства одбране. Због тога, секторски прописи морају садржати норме већег степена прецизности, ослањајући се на начела обраде и правила заштите података која су утврђена кровним ЗЗПЛ-ом. Другим речима, стандарди утврђени ЗЗПЛ-ом конкретизују се секторским прописима, при чему се од њих може одступити само у смеру давања додатних права лицима на која се подаци односе. Реформа правног оквира који уређује материју обраде података о личности у Републици Србији представља темељан посао који се не спроводи у складу са утврђеним роковима и обавезама. Активност 3.9.1.2. у оквиру Акционог плана за поглавље 23 (Ревидирани акциони план из јула 2020. године), утврђује да се до последњег квартала 2020. године спроведе „Анализа секторских прописа и израда плана за њихово усклађивање са новим Законом о заштити личних података”. Ипак, оваква анализа до сада није сачињена, односно, утврђени рок је пробијен. Исто се може рећи и за пропуштање да се испуни обавеза утврђена ЗЗПЛ-ом, да се „одредбе других закона, које се односе на обраду података о личности, ускладе са одредбама овог закона до краја 2020. године”⁷. Како би се пружила подршка надлежним органима да усклађивање прописа ураде на адекватан начин Партнери за демократске промене Србија, *SHARE Fondacija*, Удружење „Да се зна!”, Београдска отворена школа, НВО АТИНА и

⁷ Члан 100. Закона о заштити података о личности („Службени гласник РС“, број 87/18).

Иницијатива A11 припремили су Водич за израду и измену секторских прописа који уређују обраду и заштиту података о личности⁸, који је објављен уз финансијску помоћ Европске уније. Документ нуди смернице за начин отпочињања легислативног процеса са становишта усклађивања са кровним оквиром ЗЗПЛ-а, савете за утврђивање састава радних група за израду секторских прописа, затим минималне стандарде обраде и заштите података о личности који се утврђују секторским прописима, појашњење начела обраде података о личности из ЗЗПЛ-а која се конкретизују секторским прописима, појашњење када је и на који начин потребно израдити процену утицаја обраде на заштиту података, итд.

Анализа одабраних секторских прописа и њихове примене приказана је у публикацији Приватност и заштита података о личности у Србији⁹. Део анализе обухватио је поступање надлежних судова у вези са кривичним делом из члана 146. Кривичног законика – Неовлашћено прикупљање личних података у периоду 1. јануар 2015 – 1. јул 2020. године. У анализираним судским одлукама нису уочени пропусти, како у погледу примене процесних правила поступка, тако и у погледу примене самог члана Кривичног законика. На основу само две осуђујуће пресуде није ни могуће изјаснити се о томе је ли казнена политика судова за ово кривично дело блага или оштра.

Околност да су од 2015. године пред судовима у Републици Србији изречене само две осуђујуће пресуде за члан 146. Кривичног законика – и то на условне осуде – наводи на закључак да пред кривична одељења судова у Републици Србији још увек није стигао предмет са значајнијом повредом приватности, било у погледу озбиљности последица по оштећеног, било у погледу броја оштећених. Разлоге што се такви случајеви и даље не воде пред судовима свакако треба тражити изван судова, имајући у виду надлежности за покретање таквих предмета. Један разлог може се наћи у малом броју предмета које иницира јавно тужилаштво, односно, малом броју оптужница које јавна тужилаштва упућују судовима.

На основу представљених налаза судске праксе, у периоду који обухвата више од пет година у само два предмета се у улози тужиоца појављује надлежно јавно тужилаштво. Када се има у виду да је јавно тужилаштво у обавези да *ex officio* гони учиниоце овог дела, очекује се да у свом раду буду значајно активније. Кривичноправна заштита оштећеним кривичним делом из члана 146. Кривичног законика није ни ефикасна, ни делотворна. Ниједна кривична пријава Повереника поднета у наведеном периоду није добила свој епилог, што се може сматрати основним разлогом што судска пракса у овој области није развијена¹⁰.

⁸ Тоскић Цветиновић А., Милеуснић Д., Мишљеновић У., (2022) *Водич за израду и измену секторских прописа који уређују обраду и заштиту података о личности*, Партнери Србија, доступан на адреси: https://www.partners-serbia.org/public/news/Prelom_-_Vodic_-_Partneri_Srbija.pdf

⁹ Милеуснић Д., Ђурчић Д., Тасић Д., Адамовић Ј., Калајџић К., Ковачевић М., Павловић М., Ницовић Н., Мишљеновић У., (2021), *Приватност и заштита података о личности у Србији*, Партнери Србија, доступан на адреси: https://www.partners-serbia.org/public/news/Privatnost_i_zastita_podataka_o_li%C4%8Dnosti_u_Srbiji_Analiza_odabranih_sektorskih_propisa_i_njihove_primene.pdf

¹⁰ Милеуснић Д., Ђурчић Д., Тасић Д., Адамовић Ј., Калајџић К., Ковачевић М., Павловић М., Ницовић Н., Мишљеновић У., (2021), *Приватност и заштита података о личности у Србији*, Партнери Србија, доступан на адреси: https://www.partners-serbia.org/public/news/Privatnost_i_zastita_podataka_o_li%C4%8Dnosti_u_Srbiji_Analiza_odabranih_sektorskih_propisa_i_njihove_primene.pdf

Како би се добио општи увид у опсег и начине на који медији крше право на приватност грађана, са посебним фокусом на питање у којој мери је ово право ускраћено осетљивим и маргинализованим групама организација цивилног друштва Партнери Србија спровела је истраживање¹¹ у којем је праћено 12 медија током 14 циклично одабраних дана у периоду април – јул 2021. године. У споменутом истраживању се наводи да: „У посматраном периоду идентификовано је 322 текста и прилога у којима се без јавног интереса разоткрива идентитет грађана и износе подаци о њиховом приватном животу. Резултати показују да онлајн медији, као и медији таблоидне уређивачке оријентације посебно агресивно задиру у приватност грађана, најчешће у вестима о насиљу и несрећама. Међу 625 инстанци кршења права на приватност, са две трећине преовлађују грађани који су се нашли у улози жртава, иако Кодекс новинара Србије¹² и Правилник РЕМ-а¹³ посебно скрећу пажњу на то да су ова лица посебно рањива.

Највише забрињава налаз да су малолетници директно или индиректно идентификовани 75 пута, такође најчешће као жртве. Са 23 објављене фотографије и 75 пута идентификованим малолетним лицима, најчешће у контексту различитих несрећа и насиља, медији показују забрињавајући ниво неосетљивости за даље одрастање и бол који узрокују породицама. За разлику од малолетника, друге друштвено-осетљиве и маргинализоване групе релативно се ретко појављују у текстовима којима се задира у приватност. Маргинализовани у свакодневном медијском извештавању, мигранти, Роми и особе са инвалидитетом, невидљиви су и у овој специфичној врсти анализираних текстова. За разлику од њих, за своју приватност могу да стрепе људи из приградских и руралних насеља, којима удаљеност од медијских и административних центара не представља заштиту. Укупно посматрано, вести и извештаји у којима се објављују подаци из приватног живота настају у миљеу рада који се одвија изван стандарда професионалне етике. Типична вест неће имати потпис новинара, неће имати званичне изворе већ ће се ослањати на добро обавештене изворе, анонимне рођаке и комшије, а једино што ће имати јесте прегршт личних података и фотографије из приватних архива.

Наведени изазови на које би требало одговорити у овој стратегији приказани су и кроз Дрво проблема на Дијаграму 8.

serbia.org/public/news/Privatnost_i_za%C5%A1tita_podataka_o_li%C4%8Dnosti_u_Srbiji_Analiza_odabranih_sektorskih_propisa_i_njihove_primene.pdf

¹¹ Клеут Ј., Продановић Д., (2022) *Мониторинг кршења права на приватност у медијима*, Партнери Србија, доступан на адреси: <https://www.partners-serbia.org/public/news/monitoring-medija-publikacija.pdf>

¹² Кодекс новинара Србије, доступан на адреси: <https://www.uns.org.rs/kodeks-novinar-srbije.html>

¹³ Правилник о заштити људских права у области пружања медијских услуга („Службени гласник РС“, бр. 55/15), доступан на адреси: <http://www.rem.rs/uploads/files/Podzakonska%20regulativa/Pravilnik%20o%20zastiti%20judskih%20prava%20u%20oblasti%20pruzanja%20medijских%20usluga.pdf>

Дијаграм 8. Дрво проблема

Како би се одредио даљи правац развоја, односно мере и активности које је потребно предузети, дефинисани су визија и циљеви стратегије који дају усмерење свим учесницима у процесу.

4. ШТА ЖЕЛИМО ПОСТИЋИ – ВИЗИЈА СТРАТЕГИЈЕ

Имајући у виду значај права на заштиту података о личности као Уставом гарантованог права и људског права препознатог у бројним међународним правним инструментима (укључујући Конвенцију 108 Савета Европе и Европску повељу о основним правима ЕУ), у времену свеопште дигитализације и напредних компјутерских технологија, потребно је додатно јачање механизма заштите података, уз обезбеђивање несметаног протока података на отвореном (дигиталном) европском и светском тржишту. Препознајући значај овог питања, стратегијом се утврђују циљеви и мере за доследно усклађивање правног оквира Републике Србије са правилима и стандардима ЕУ о заштити података о личности како би се обезбедило унапређивање права грађана у вези са обрадом података о њиховој личности, као и већа продуктивност и конкурентност тржишта, што је у интересу како грађана и привредних субјеката тако и демократског друштва у целини.

Будући да информације, укључујући и податке о личности, представљају темељ модерног економског развоја на којем се базирају многи производи и услуге и да су заштита и сигурност података постале истински глобални феномен, визија којој се тежи овом стратегијом је:

Заштићени подаци - безбеднији грађани!

Праведан, јасан, практичан и усклађен правни оквир којим се уређује обрада података уз пуно поштовање европских правила и вредности, а нарочито правила о заштити података о личности и положај Повереника као самосталног и независног органа, захтева

и обезбеђење одговарајућих финансијских, организационих, кадровских и техничких ресурса. Оснаживање капацитета овог органа довело би до јачања улоге Повереника у подизању јавне свести о ризицима, правилима, мерама заштите и правима у вези са обрадом података о личности, што би представљало додатни допринос мерама које се предузимају како би Република Србија поштовала и промовисала основне вредности породице европских држава којој она несумњиво припада, као и додатно ојачали постојећи механизми заштите података о личности, који поред оснаживања индивидуалних права лица, подразумевају и боље разумевање и ефикасније извршавање обавеза руковалаца и обрађивача, уз јасне и делотворне мере за остваривање тих права.

Успостављање функционалног система заштите података о личности омогућава Европској комисији да донесе одлуку са дејством у целој ЕУ да Република Србија пружа одговарајући ниво заштите података, чиме ће се стећи услов да пренос података о личности из земаља ЕУ у Републику Србију може да се обавља без додатних административних обавеза.

5. ЦИЉЕВИ СТРАТЕГИЈЕ

Ова стратегија заснива се на начелима предвидљивости (правне сигурности), транспарентности, друштвене одговорности и очувању безбедности у области заштите података о личности. Пратећи ова начела одређен је и општи циљ стратегије: *Поштовање права на заштиту података о личности у свим областима живота.*

Остварење овог циља мери се кроз остварење показатеља ефеката стратегије, и то:

- Одлуку Европске комисије о адекватној заштити података о личности
Почетна вредност (у даљем тексту: ПВ): Не, Циљана вредност (у даљем тексту: ЦВ):

Да

Извор провере: „Службени лист” ЕУ;

Као и кроз остваривање три посебна циља Стратегије:

1. Унапређени функционални механизми заштите података о личности;
2. Унапређена свест о значају заштите података о личности и начинима остваривања права;

3. Унапређен систем заштите података о личности при развоју и примени информационо-комуникационих технологија у процесима дигитализације.

5.1. Посебан циљ 1. Унапређени функционални механизми заштите података о личности

Заштита података о личности обезбеђује заштиту основних права и слобода физичких лица, у складу са вредностима демократског друштва. Механизми заштите података о личности треба да буду доступни сваком физичком лицу, а њихова функционалност је претпоставка неопходна за афирмацију права, посебно у окружењу у коме долази до динамичног развоја информационих технологија и њихове све шире примене како у приватном, тако и у јавном сектору, што доводи до повећаног ризика за права појединаца.

Остварење овог циља мери се кроз показатеље исхода који су:

- Омогућен пренос података о личности између земаља ЕУ и Републике Србије без додатних административних обавеза
ПВ: Не, ЦВ: Да
Извор провере: Извештај (Одлука) Европске комисије;
- Омогућено подношење притужбе о повреди права на заштиту података о личности и праћење статуса поступка електронским путем
ПВ: Не, ЦВ: Да
Извор провере: Извештај о раду Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, Статистика о електронским услугама на Порталу еУправа, Извештај Републичког завода за статистику.

Мера 5.1.1: Унапређење правног оквира у области заштите података о личности

ЗЗПЛ који је у примени од 2019. године у великој мери је усклађен са правом ЕУ и стандардима заштите података о личности. На неопходност нових решења указује досадашња примена важећег закона и истраживања домаћих организација цивилног друштва и независних експерата.

ЗЗПЛ обезбеђује бољу заштиту права на заштиту података о личности, и прописује већи обим обавеза и одговорности свима који обрађују податке. Ипак, основне препреке у остваривању права на заштиту података о личности су бројни недостаци ЗЗПЛ-а који се, пре свега, односе на нејасне одредбе и преписане механизме који не постоје у домаћем правном систему, што доводи у питање његову применљивост. Текст ЗЗПЛ-а у највећој мери представља адаптирани превод Опште уредбе за заштиту података (с тим што њен интегрални део Преамбула која представља неопходно полазиште за тумачење прописа није укључена у ЗЗПЛ), као и Полицијске директиве којом је уређена обрада података о личности од стране надлежних органа у вези са кривичним поступцима и претњама националној безбедности. Услед неодговарајућег начина транспоновања Полицијске директиве, у ЗЗПЛ-у су успостављена два паралелна режима у погледу обраде података, од којих је један општи, а други, који се односи на „надлежне органе”, посебан.

У ЗЗПЛ-у нису примерено разрађене процесне одредбе о поступању Повереника по притужбама. ЗЗПЛ садржи одредбу према којој лице на које се подаци односе, има право да поднесе притужбу Поверенику, као и да то не утиче на право тог лица да покрене друге поступке управне или судске заштите. Органи пред којим се може водити поступак (Повереник, Управни суд, виши судови) немају обавезу међусобног обавештавања, нити проверавања да ли се код другог органа води неки поступак. То значи да се у сваком поступку у ком се покрене више механизма заштите права лица, доводи у питање правна сигурност.

С обзиром на то да у оквиру нашег правног система постоји пример Комисије за заштиту конкуренције, која је (као што је случај и у ЕУ) добила надлежност за одређивање управних мера (у облику обавезе плаћања новчаног износа у одређеној висини) у случају када утврди повреду Закона о заштити конкуренције, значајно би било да се овај модел примени и у области заштите података о личности, у циљу веће ефикасности надзора над спровођењем ЗЗПЛ-а.

Имајући у виду да више питања у ЗЗПЛ-у није уопште или није одговарајуће уређено, односно да неке одредбе нису довољно конкретизоване, да бројни чланови садрже непримерено много ставова и да постоји изузетно велики број случајева изузимања од примене ЗЗПЛ-а, његова ефективна примена је отежана, те је зато неопходно приступити његовим изменама и допунама.

Такође, обавеза из члана 100. ЗЗПЛ-а којом је прописано да ће се одредбе других закона, које се односе на обраду података о личности ускладити са одредбама ЗЗПЛ-а до краја 2020. године није испуњена.

С обзиром да ЗЗПЛ у односу на претходни режим заштите података материју уређује на опсежнији начин, укључујући и прописивање квалитета и садржине одредаба других прописа, да је велики број прописа донет пре почетка примене ЗЗПЛ-а, као и да у појединим случајевима мишљења Повереника на нацрте закона нису пренета у коначне одредбе усвојених закона неопходно је релевантне прописе изменити и допунити, односно размотрити усвајање нових.

Непоступање у складу са принципом „одговорност за поступање”, обавеза примене адекватних техничких, организационих и кадровских мера у циљу безбедности обраде података о личности из члана 50. ЗЗПЛ-а и обавеза спровођења процене утицаја радњи обраде на податке о личности нису прецизно санкционисани ЗЗПЛ-ом.

Општа обавеза спровођења одговарајућих техничких, организационих и кадровских мера у циљу обезбеђивања и доказивања примене ЗЗПЛ-а из члана 41. ЗЗПЛ-а конкретизована је обавезом спровођења процене ризика за безбедност обраде (члан 50. ЗЗПЛ-а) и процене утицаја радњи обраде на податке о личности (члан 54. ЗЗПЛ-а). На основу ових процена се идентификују ризици за безбедности обраде и ризици за права и слободе лица чији се подаци обрађују и других лица. Интерни акти се израђују на основу процена из чл. 50. и 54. ЗЗПЛ-а и тим актима се прописују одговарајуће техничке, организационе мере ублажавања ризика идентификованих ризика у проценама. Изменама и допунама ЗЗПЛ-а је потребно разјаснити описане обавезе поступања руковалаца и препоручити методологију за процене ризика.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство правде

Период спровођења: 2023-2030.

Врста мере: Регулаторна

Показатељ резултата:

- Унапређен ЗЗПЛ

ПВ: Не, ЦВ: Да

Извор провере: ЗЗПЛ са пратећим образложењем, Извештај о раду Повереника, истраживања независних међународних организација и тела, домаћих организација цивилног друштва и независних експерата;

- Унапређен Закон о прекршајима

ПВ: Не, ЦВ: Да

Извор провере: Закон о прекршајима са пратећим образложењем, Извештај о раду Повереника, истраживања независних међународних организација и тела, домаћих организација цивилног друштва и независних експерата;

- Унапређен Кривични законик

ПВ: Не, ЦВ: Да

Извор провере: Кривични законик са пратећим образложењем, Извештај о раду Повереника, истраживања независних међународних организација и тела, домаћих организација цивилног друштва и независних експерата

- Проценат секторских закона усаглашених са унапређеним ЗЗПЛ-ом ПВ: 40%, ЦВ: 100%

Извор провере: Извештај о усаглашености прописа са ЗЗПЛ-ом Министарства правде, Извештај о раду Повереника, истраживања независних међународних организација и тела, домаћих организација цивилног друштва и независних експерата.

Мера 5.1.2: Унапређење институционалног оквира у области заштите података о личности

У априлу 2021. године Влада Републике Србије је усвојила Стратегију реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021-2030. године са Акционим планом за период од 2021-2025. године за њено спровођење, којом је предвиђено јачање капацитета Повереника, односно обавеза Владе Републике Србије да обезбеди адекватне услове и финансијска средства за несметан рад Повереника као самосталног државног органа, независног у вршењу своје надлежности, посебно у односу на: проширење надлежности Повереника утврђене новим Законом о заштити података о личности и Законом о изменама и допунама Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја; вршење функције надзора; спровођење другостепеног поступка, као и растући обим послова чије неблаговремено извршење производи трошкове судског спора на терет буџета. Како би се унапредио институционални оквир неопходно је обезбедити додатне регионалне канцеларије Повереника и кроз посебну едукацију повећати број специјализованих лица за заштиту података о личности у органима који се баве заштитом података о личности.

Институција надлежна за спровођење мере: Повереник

Период спровођења: 2023-2030.

Врста мере: Институционално-управљачко-организациона

Показатељ резултата:

- Број канцеларија Повереника регионално распоређених на територији Републике Србије

ПВ: 1, ЦВ: 3

Извор провере: Извештај о раду Повереника;

- Број специјализованих лица за заштиту података о личности у органима који се баве заштитом података о личности

ПВ:25, ЦВ: 200

Извор провере: Извештај о раду Повереника, Статистика из Јединственог информационог система просвете.

Мера 5.1.3: Унапређење примене механизма заштите при обради података о личности

Унапређење примене механизма заштите података о личности захтева повећање капацитета не само Повереника већ и свих руковалаца и обрађивача који врше различите радње обраде. Како би се унапредио степен заштите података о личности потребно је увођење посебних програма обуке на високошколским установама за лица за заштиту података о личности која су ангажована код руковалаца и обрађивача података, успостављање евиденције о радњама обраде података о личности, као и доношење интерних аката којима се уређује заштита података о личности. Лица чији се подаци обрађују морају бити обавештавана о обради која се врши. Такође, неопходно је радити на повећању броја страних руковалаца на које се ЗЗПЛ примењује који извршавају обавезу одређивања представника у Републици Србији. Неопходно је радити и на унапређењу механизма судске заштите права на заштиту података о личности, што се може пратити кроз већи проценат поступања по кривичним пријавама Повереника и грађана од стране јавног тужилаштва, као и већи проценат решених предмета пред судовима за остварење права по основу заштите података о личности.

Институција надлежна за спровођење мере: Повереник

Период спровођења: 2023-2030.

Врста мере: Подстицајна

Показатељ резултата:

- Број лица за заштиту података о личности ангажованих код руковалаца и обрађивача која су завршила посебан програм обуке на високошколској установи

ПВ: 100, ЦВ: 3.000

Извор провере: Извештај о раду Повереника, Статистика из Јединственог информационог система просвете;

- Број руковалаца и обрађивача који су одредили лице за заштиту података о личности

ПВ: 4.480, ЦВ: 12.000

Извор провере: Евиденција лица за заштиту података о личности коју води Повереник;

- Број руковалаца, односно обрађивача који су донели интерне акте који се односе на обраду података о личности и садрже адекватне техничке, организационе и кадровске мере на основу процена

ПВ: 100, ЦВ: 3.000

Извор провере: Извештај о раду Повереника, број руковалаца који су успоставили евиденцију о радњама обраде података о личности

ПВ: 5.000, ЦВ: 15.000

Извор провере: Извештај о раду Повереника;

- Број страних руковалаца који су одредили представника за заштиту података о личности

ПВ: 10, ЦВ: 100

Извор провере: Евиденција о пријављеним представницима страних руковалаца коју води Повереник;

- Проценат решених предмета по притужбама, прекршајним и кривичним пријавама у области заштите података о личности

ПВ: 70% ЦВ: 95%

Извор провере: Извештај о раду Повереника, Извештаји Републичког завода за статистику, Извештај о раду јавних тужилаштва на сузбијању криминалитета и заштити уставности и законитости, по годинама, истраживања независних међународних организација и тела, домаћих организација цивилног друштва и независних експерата.

5.2. Посебан циљ 2. Унапређена свест о значају заштите података о личности и начинима остваривања права

Култура поштовања људских права укључујући право на заштиту података о личности, поред одговарајућег институционалног оквира, подразумева висок ниво свести титулара права о значају права која им припадају и начину њиховог остваривања. Како би се стекла и развила свест о значају заштите својих података о личности уз истовремено поштовање истог права других лица од најранијег узраста, потребно је увођење едукације о заштити података о личности у садржаје планова и програма наставе и учења на свим нивоима образовања, нарочито имајући у виду развој информационих технологија и њихову све ширу примену и доступност. Такође, у циљу подизања свести грађана о заштити података о личности потребно је организовати и спровести одговарајуће активности за стручну и општу јавност.

Остварење овог циља мери се кроз показатеље исхода који су:

- Број посетилаца веб презентације (у секцији: Заштита података) и обраћања путем званичних канала комуникације (кол центра, електронске поште и друштвених мрежа) Повереника, на годишњем нивоу
ПВ: 5.000, ЦВ: 50.000

Извор провере: Статистички извештаји са веб презентације и друштвених мрежа.

Мера 5.2.1: Унапређење садржаја планова и програма наставе на свим нивоима образовања темама из области заштите података о личности и дигиталне приватности

Образовање и васпитање остварује се на основу квалитетних програма наставе и учења заснованих на исходима који воде ка развијању компетенција ученика који су утврђени националним стандардима квалификација. Компетенцијски приступ стандардима ставља у први план сврху учења и функционалност знања која ученици током свог образовања стичу и активно примењују у многобројним ситуацијама школског и свакодневног живота.

Реформа у образовању која је предвиђена Стратегијом развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године („Службени гласник РС”, број 63/21), неминовно ће довести до ревизије програма наставе и учења, али и до значајних новина у изради уџбеника, дигиталних материјала и осталих дидактичких средстава. Осим што се очекује да ће програми афирмисати компетенцијски приступ учењу и довести до редуковања садржаја – чињеничног материјала који афирмише репродуктивна знања, приликом израде и стандарда и програма, у обзир ће бити узете и теме које у претходном периоду нису биле довољно препознате као важне у смислу неопходног фонду знања и вештина за 21. век и за даљи развој Републике Србије и њених грађана. Међу темама које треба да развијају и жељене вредности препозната је и заштита података о личности које се мора проучавати током целоживотног процеса учења. Због тога је неопходно урадити

ревизију постојећих планова и програма и увести приватност и заштиту података о личности у курикулуме на свим нивоима образовања.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство просвете

Период спровођења: 2023-2030.

Врста мере: Информативно-едукативна

Показатељ резултата:

- Број предмета у плановима и програмима наставе и учења који садрже теме из области заштите података о личности и дигиталне приватности

ПВ: 1, ЦВ: 5

Извор провере: Акредитовани планови и програми наставе и учења;

- Број наставника који су обучени за образовно-васпитни рад у области заштите података о личности и дигиталне приватности

ПВ: 100, ЦВ: 2.000

Извор провере: Извештај о одржаним обукама Завода за унапређивање образовања и васпитања;

- Број предмета на студијским програмима који садрже теме из области заштите података о личности и дигиталне приватности

ПВ: 4, ЦВ: 20

Извор провере: Акредитовани студијски програми високошколских установа;

- Број ученика и студената који су стекли образовање у области заштите података о личности

ПВ: 60.000, ЦВ: 500.000

Извор провере: Извештај о броју ученика и студената који су позитивно оцењени на предметима у оквиру којих се изучава заштита података о личности из Јединственог информационог система просвете.

Мера 5.2.2: Стручно усавршавање запослених у јавној управи у области заштите података о личности

Новине које је ЗЗПЛ увео у правни поредак Републике Србије, комплексност укупне материје и правне нејасноће које садржи, као и недовољна спремност појединих органа управе да у свему поступају у складу са ЗЗПЛ-ом, захтева да се руковооци и обрађивачи података о личности што боље и што пре у потпуности оспособе за његову примену.

Национална академија за јавну управу, као централна институција система стручног усавршавања у јавној управи, уз примену савремених облика и метода рада на стручном усавршавању, унапређује компетенције запослених у јавној управи, неопходне за квалитетно обављање посла. Тиме се обезбеђује стално унапређење квалитета услуга и поштовање права у свим областима, па и у области заштите података о личности.

Континуирано стручно усавршавање обезбеђује да је сваки запослени службеник јавне управе увек у стању да одговори на потребе грађана и правилно, ефикасно и економично спроведе прописе без дискриминације и на стандардизован начин. Професионализација и деполитизација управе су кључни принципи реформе, којима Национална академија

за јавну управу даје значајан допринос развијајући и реализујући савремене програме обуке као и праћењем постигнутих резултата.

Повереник је на основу ЗЗПЛ-а једини овлашћен да прати и обезбеђује примену овог закона, а посебно да се стара о подизању свести о ризицима, правилима, мерама заштите и правима у вези са обрадом, као и да се стара о подизању свести руковалаца и обрађивача у вези са њиховим обавезама прописаним ЗЗПЛ-ом. Осим тога, Повереник је, на основу самог ЗЗПЛ-а, овлашћен да о овим и сродним питањима из области заштите података о личности спроводи одговарајуће обуке.

У том циљу Повереник, у договору са Националном академијом за јавну управу, реализује обуке за представнике руковалаца и обрађивача, пре свега за лица која су већ одређена за заштиту података о личности или за она која ће тек бити одређена, како би ова лица стекла нова и доградила постојећа знања о праву на заштиту података о личности и како би се ближе упознала са обавезама које, у складу са ЗЗПЛ-ом, имају руковооци и обрађивачи података о личности. Са циљем побољшања програма стручног усавршавања у овој области, као и броја полазника запослених у јавној управи који свакодневно обрађују податке грађана, неопходно је унапредити постојеће и акредитовати нове програме обука и омогућити едукацију што већег броја службеника.

Институција надлежна за спровођење мере: Национална академија за јавну управу

Период спровођења: 2023-2030.

Врста мере: Информативно-едукативна

Показатељ резултата:

- Број акредитованих програма стручног усавршавања који обухватају тематску целину заштите података о личности

ПВ:1, ЦВ: 5

Извор провере: Извештај Националне академије за јавну управу из Централне евиденције програма стручног усавршавања у јавној управи;

- Број полазника обука у области заштите података о личности

ПВ:50, ЦВ: 1.000

Извор провере: Извештај о одржаним обукама у Националној академији за јавну управу;

- Број реализованих обука из тематских целина које се односе на заштиту података о личности

ПВ:50, ЦВ: 1.000

Извор провере: Извештај о раду Националне академије за јавну управу.

Мера 5.2.3 Образовање судија и носилаца јавнотужилачке функције у области заштите података о личности

Унапређење механизма заштите података о личности захтева и континуирану обуку јавних тужилаца и судија који поступају у прекршајним и кривичним поступцима. Усаглашавање судске праксе, ефикасно поступање и обезбеђивање правне сигурности захтева подизање капацитета запослених у правосуђу. Правосудна академија организује и спроводи сталну обуку судија и јавних тужилаца и врши стручно усавршавање судског и јавнотужилачког особља, уз сарадњу са домаћим и међународним организацијама и

телима. С обзиром на то да је Повереник, на основу ЗЗПЛ-а, једини овлашћен да прати и обезбеђује примену овог закона, као и да је овлашћен да о питањима из области заштите података о личности спроводи одговарајуће обуке, неопходно је креирати и реализовати специјализоване обуке на ову тему у оквиру постојећих почетних и сталних програма обуке Правосудне академије.

Институција надлежна за спровођење мере: Правосудна академија

Период спровођења: 2023-2030.

Врста мере: Информативно-едукативна

Показатељ резултата:

- Број обука који садрже тематску целину заштиту података о личности
ПВ:0, ЦВ: 2

Извор провере: Програм почетне обуке и Програм сталне обуке Правосудне академије;

- Број судија и носилаца јавнотужилачке функције обучених у области заштите података о личности

ПВ:350, ЦВ: 1.000

Извор провере: Извештај о реализованим обукама Правосудне академије.

Мера 5.2.4: Подизање свести грађана о значају заштите података о личности

Иако је ЗЗПЛ у примени од августа 2019. године, грађани нису у потпуности упознати са њиховим правима из ове области.

Истраживање о ставовима грађана о заштити података о личности, спроведено 2020. године које је подржала мисија ОЕБС, показало је да 77% грађана Републике Србије верује да је ризик од злоупотребе података о личности донекле или веома висок, док 64% верује да грађани нису упознати са њиховим правима у вези са заштитом података о личности. Поред тога, половина испитаника рекла је да доступне информације о заштити података о личности нису уопште јасне или су само донекле јасне. Резултати истраживања потврдили су да грађани Републике Србије немају довољно информација о њиховом праву на заштиту података о личности, мада изјављују да га сматрају веома важним. Због тога је Мисија ОЕБС, у партнерству са Повереником, током 2022. године реализовала кампању „Нека остане лично” у циљу подизања свести грађана о њиховим правима у овој области.

Овакве иницијативе, као и округле столове, трибине, семинаре, неопходно је реализовати како би грађани знали да је њихово право на заштиту података о личности загарантовано Уставом и ЗЗПЛ-ом, који стриктно прописују под којим условима руковооци и обрађивачи могу да обрађују њихове податке о личности, и како би препознали улогу Повереника као независне институције која обезбеђује спровођење закона и поступа по притужбама грађана. Због тога је неопходно, у координацији са Повереником, дефинисати активности које ће подићи свест грађана о значају ове теме и механизмима заштите права на приватност и заштиту података о личности.

Институција надлежна за спровођење мере: Повереник

Период спровођења: 2023-2030.

Врста мере: Информативно-едукативна

Показатељ резултата:

- Број организованих трибина, округлих столова, семинара и кампања у области заштите података о личности

ПВ: 20, ЦВ: 100

Извор провере: Извештај о раду Повереника, извештаји независних међународних организација и тела, домаћих организација цивилног друштва и независних експерата;

- Број учесника трибина, округлих столова, семинара и кампања у области заштите података о личности

ПВ: 200, ЦВ: 5.000

Извор провере: Извештај о раду Повереника, извештаји независних међународних организација и тела, домаћих организација цивилног друштва и независних експерата;

- Број специјализованих публикација у области заштите података о личности

ПВ: 10, ЦВ: 50

Извор провере: Извештај о раду Повереника, извештаји независних међународних организација и тела, домаћих организација цивилног друштва и независних експерата.

5.3. Посебан циљ 3. Унапређен систем заштите података о личности при развоју и примени информационо-комуникационих технологија у процесима дигитализације

Развој информационо-комуникационих технологија један је од основних покретача економског напретка сваког савременог друштва, али њега треба да прати одговарајући степен заштите података о личности. Стога би одговарајућим мерама требало постићи адекватно правно уређење односа дигитализације и технолошког напретка са заштитом података о личности, као и функционално уређење односа ове две области.

Остварење овог циља мери се кроз показатеље исхода који су:

- Усвајање Смерница за израду процене утицаја обраде на заштиту података о личности

ПВ: Не, ЦВ: Да

Извор провере: „Службени гласник Републике Србије”;

- Проценат софтверских решења који имају урађену процену утицаја обраде на заштиту података о личности у складу са Смерницама за израду процене утицаја обраде на заштиту података о личности

ПВ: 0, ЦВ: 95%

Извор провере: Извештај Канцеларије за информационе технологије и електронску управу, Извештај о раду Повереника.

Мера 5.3.1: Правно уређење односа дигитализације и технолошког напретка са заштитом података о личности

У доба Интернета, „паметних телефона” и друштвених мрежа, једноставно је делити и пронаћи разне податке о личности. Можда и превише једноставно. Истраживања у овој области показују да грађани желе јасну законску регулативу а не саморегулацију, да им је важна анонимност, не желе да буду профилисани и плаше се злоупотреба од стране и

приватног и јавног сектора, нарочито када су у питању генетички и биометријски подаци. Увођење нових технологија у обраду података о личности, дигитализација, видео надзор и коришћење вештачке интелигенције не смеју бити на штету остварења људских права и једнакости међу људима. Због тога је потребно стално праћење процеса дигитализације и регулисање ове области како би осигурала право на приватност и заштиту података о личности. Неопходно је руковоцима ближе одредити правила обраде генетичких и биометријских података, као и на који начин спроводити видео надзор тако да сврха, обим и начин обраде буде адекватан. За уређивање ове области надлежна је Канцеларија за информационе технологије и електронску управу, односно Министарство унутрашњих послова у домену безбедности грађана и објеката. Адекватна обрада ове врсте података о личности биће могућа тек након измена и допуна ЗЗПЛ-а и доношења посебних прописа.

Институција надлежна за спровођење мере: Канцеларија за информационе технологије и електронску управу

Период спровођења: 2023-2024.

Врста мере: Регулаторна

Показатељ резултата:

- Уређење аутоматизоване обраде генетичких и биометријских података о личности
ПВ: Не, ЦВ: Да
Извор провере: „Службени гласник Републике Србије”;
- Уређење обраде података о личности коришћењем аудио и видео надзора
ПВ: Не, ЦВ: Да
Извор провере: „Службени гласник Републике Србије”.

Мера 5.3.2: Функционално уређење односа дигитализације и технолошког напретка са заштитом података о личности

Успешна трансформација пословања у циљу успостављања дигиталне економије и дигиталног друштва у демократском окружењу захтева контролисану примену широког спектра модерних технологија уз истовремено развијање одговарајућих механизма превенције и заштите од нежељених догађаја, међу којима су и они догађаји којима се угрожава право физичког лица на заштиту његових података о личности. У том контексту битно је благовремено сагледавање импликација примене модерних технологија на права физичких лица, врсту и ниво ризика до којих може доћи услед те примене, доношење адекватних одлука и спровођење мера којима се штите интегритет и поверљивост података, уз стално преиспитивање и усклађивање са променама до којих долази. Значајну улогу у том процесу треба да имају лица за заштиту података о личности приликом чијег одређивања руковоци и обрађивачи треба посебно да воде рачуна о знању и искуству тих лица у области заштите података о личности, нарочито у случајевима у којима се ради о обради генетичких или биометријских података, односно о обради података о личности употребом средстава за аудио или видео надзор.

Институција надлежна за спровођење мере: Повереник

Период спровођења: 2023-2030.

Врста мере: Институционално-управљачко-организациона

Показатељ резултата:

- Број органа државне управе и правних лица који се баве обрадом генетичких и биометријских података о личности

ПВ:1, ЦВ: 10

Извор провере: Извештај о раду Повереника;

- Број специјализованих лица за заштиту података о личности код руковалаца и обрађивача која су посебно обучена за обраду генетичких и биометријских података

ПВ: 2, ЦВ: 50

Извор провере: Извештај о раду Повереника, Извештај о спроведеним обукама;

- Број органа државне управе и правних лица који се баве обрадом података коришћењем средства за видео и аудио надзор

ПВ:10, ЦВ: 30

Извор провере: Извештај о раду Повереника, Статистика Министарства унутрашњих послова;

- Број лица за заштиту података о личности код руковалаца и обрађивача која су посебно обучена за обраду података коришћењем средства за видео и аудио надзор

ПВ: 10, ЦВ: 30

Извор провере: Извештај о раду Повереника, Извештај о спроведеним обукама Министарства унутрашњих послова;

- Број запослених у служби Повереника који се баве заштитом података о личности применом информационо-комуникационих технологија у процесима дигитализације

ПВ: 4, ЦВ: 30

Извор провере: Извештај о раду Повереника.

6. МЕХАНИЗАМ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ И НАЧИН ИЗВЕШТАВАЊА О РЕЗУЛТАТИМА СПРОВОЂЕЊА

Стратегија и пратећи акциони план, као документи јавне политике, спроводе се кроз мере и активности које су овим документима дефинисане и детаљно разрађене, а за њихово спровођење одговорно је Министарство правде.

У процесу спровођења мера и активности, а у складу са надлежностима, поред Министарства правде, учествују Повереник, државни органи, установе и други органи државне управе надлежни за спровођење одређене мере. Спровођење одређених мера захтева интерсекторску сарадњу, тј. укључивање других министарстава надлежних за здравље, образовање, државну управу и локалну самоуправу, социјалну заштиту, заштиту животне средине и друге, као и институције из њиховог делокруга које су релевантне за поједине мере и активности.

Праћење спровођења мера и активности преко квантитативних и квалитативних показатеља који су дефинисани акционим планом, обављаће радна група коју ће у року од 90 дана, од дана усвајања ове стратегије, образовати Влада Србије.

Радну групу треба да чине представници: Министарства правде, Повереника, Министарства унутрашњих послова, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства просвете, Министарства науке, технолошког развоја и иновација, Министарства информисања и телекомуникација, Министарства здравља,

Министарства унутрашње и спољне трговине, Централног регистра обавезног социјалног осигурања, Канцеларије за информационе технологије и електронску управу, Кабинета председника Владе, Народне банке Србије, Управног суда, прекршајних судова и Врховног јавног тужилаштва.

Састанцима Радне групе ће присуствовати и представници међународних организација и тела, као и организација цивилног друштва које се баве заштитом података о личности и које ће бити укључиване у рад радне групе у односу на тематске области о којима се извештава.

У ситуацијама када је потребно размотрити нека специфична питања, у Радну групу ће се укључивати и представници других организација и институција, без обзира на то да ли су акционим планом предвиђени као носиоци или партнери одређених активности.

Поред праћења, Радна група има задатак да припрема годишње извештаје о спровођењу мера и активности, а Влада Србије да извештаје учини јавно доступним, у складу са Законом о планском систему Републике Србије.

Сви задаци Радне групе, као и рокови за њихово извршавање, биће одређени одлуком Владе Србије.

Стратегија као документ јавних политика се, такође, прати кроз Информациони систем за планирање, праћење спровођења, координацију јавних политика и извештавање који представља јединствени електронски систем у који учесници у планском систему уносе садржај својих докумената јавних политика и средњорочне планове и врше извештавање у складу са Законом о планском систему Републике Србије. Овај информациони систем води Влада Србије преко Републичког секретаријата за јавне политике, тако да се обезбеди веза између садржаја јавних политика, средњорочних планова корисника буџетских средстава надлежних за спровођење мера јавних политика и њихових финансијских планова. На основу члана 47. Закона о планском систему Републике Србије, кроз овај информациони систем ће се обезбеђивати благовремено извештавање о оствареним циљевима и праћење остварених вредности показатеља учинка.

У циљу мерења ефеката, односно евалуације резултата стратегије, Министарство правде организоваће три *ex-post* анализе – прву на крају треће године спровођења мера и активности, другу у 2028. години, а трећу у 2030, као последњој години трајања Стратегије. У контексту Закона о планском систему Републике Србије и Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика, планиране анализе ослањаће се на годишње извештаје о спровођењу мера и активности, али и на праћење ефеката ове стратегије.

Праћење спровођења мера и активности, као и праћење остварености посебних и општих циљева, вршиће се на основу показатеља резултата (мере), показатеља исхода (посебни циљеви) и показатеља ефеката (општи циљеви), који су наведени у Стратегији и Акционом плану.

Процена остварености мера и активности, као и процена исхода и ефеката, базираће се на различитим статистичким и другим подацима Повереника, Републичког завода за статистику, органа у области правосуђа и других органа надлежних за заштиту података о личности којима рукују, подацима који проистичу из различитих међународних истраживања у којима учествује Република Србија, али и на подацима и анализама у оквиру студија и извештаја које ће произвести домаће и међународне институције и тела, као и организације цивилног друштва.

7. СПРОВЕДЕНЕ КОНСУЛТАЦИЈЕ СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ СТРАНАМА

Стратешке приоритете је у договору са проширеним саставом радне групе, као и на основу анализе постојећег стања, поставила Радна група Владе Србије коју су чинили доносиоци одлука и представници релевантних органа и организација. Први састанак Радне групе је одржан у јулу 2021. године, када су отпочеле припреме за израду ове стратегије.

Током 2021. и 2022. године одржано је више консултативних састанака и радионица на којима је рађено на тексту стратегије.

На поједине теме које се тичу заштите података о личности одржане су консултације и јавни скупови са организацијама цивилног друштва, међу којима се издвајају:

- консултације током 2022. године на тему видео идентификације и надзора;
- консултације током 2022. године на тему развоја и коришћења система вештачке интелигенције;
- конференције Повереника;
- трибине и округли столови у оквиру Недеље приватности 2022. и 2023. године и друго.

Током марта 2023. године одржане су јавне консултације са заинтересованим странама у оквиру јавне расправе.

Јавна расправа о Предлогу стратегије заштите података о личности у Републици Србији у периоду од 2023. до 2030. године, спроведена је у периоду од 15. марта до 7. априла 2023. године. Извештај о спроведеној јавној расправи објављен је 20. априла 2023. године у складу са Законом о планском систему Републике Србије.

8. ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ И АНАЛИЗА ФИНАНСИЈСКИХ ЕФЕКТА

Средства за спровођење стратегије, обезбеђиваће се из различитих извора као што су: буџетска средства Републике Србије и јединица локалне самоуправе, кредит Светске банке и донаторска средства, а на основу програма и пројеката који ће се припремати и доносити у складу са овом стратегијом. Средства за спровођење мера и активности наведених у стратешком документу биће исказана у и пратећим акционим плановима за спровођење стратегије.

Планирана средства за спровођење мере и активности, исказана у акционим плановима неће утицати на јавне приходе и јавне расходе у средњем и дугом року. Очекује се да планирана средства из буџета Републике Србије, предвиђена за реализацију активности планираних у 2023, 2024. и 2025. години, буду у оквиру предвиђених лимита које је одредило Министарство финансија за све буџетске кориснике. Део средстава за реализацију планираних мера и активности обезбеђиваће се из кредита Светске банке у оквиру пројекта ЕДГЕ и донаторских средстава различитих билатералних донатора (ЕУ, ОЕБС и других).

9. ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

Скраћеница	Пун назив
ВЈТ	Врховно јавно тужилаштво
ЕУ	Европска унија
ЗЗПЛ	Закон о заштити података о личности
КЕУ	Канцеларија за информационе технологије и електронску управу
МДУЛС	Министарство државне управе и локалне самоуправе
МИТ	Министарство информисања и телекомуникација
МРЗБСП	Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања
МЗ	Министарство здравља
МНТР	Министарство науке, технолошког развоја и иновација
МП	Министарство правде
МПР	Министарство просвете
МТ	Министарство унутрашње и спољне трговине
МУП	Министарство унутрашњих послова
НАЈУ	Национална академија за јавну управу
ПА	Правосудна академија
Повереник	Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности
ПС	Прекршајни судови
РСЗ	Републички завод за статистику
РСЛП	Републички секретаријат за јавне политике
УС	Управни суд
ЦРОСО	Централни регистар обавезног социјалног осигурања

10. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Рок за усвајање акционог плана за спровођење ове стратегије је 90 дана од дана усвајања стратегије.

Ову стратегију, након усвајања, објавити на интернет страници Владе, на Порталу е-Управе, на интернет страници Министарства правде и на интернет страници Повереника у року од седам радних дана од дана усвајања.

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 Број: 021-7418/2023-1
У Београду, 25. августа 2023. године

В Л А Д А

ПРЕДСЕДНИК

Ана Брнабић